

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Volební systémy pro přímou volbu prezidenta
ve střední Evropě**

**(komparace volebních systémů a posouzení
vlivu volebních pravidel na volební proces)**

Aneta Černá

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

**Volební systémy pro přímou volbu prezidenta
ve střední Evropě**

**(komparace volebních systémů a posouzení
vlivu volebních pravidel na volební proces)**

Aneta Černá

Vedoucí práce

PhDr. Mgr. Petr Jurek

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Ráda bych poděkovala panu PhDr. Mgr. Petru Jurkovi za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky, trpělivost a vstřícnost při konzultacích a při vypracování mé bakalářské práce.

Obsah

1. ÚVOD	1
2. PREZIDENT V PODMÍNKÁCH PARLAMENTNÍHO REŽIMU	5
2.1 Postavení prezidenta v parlamentní formě vlády	5
2.2 Přímá versus nepřímá volba prezidenta.....	8
2.3 Volební pravidla.....	12
3. RAKOUSKO	20
3.1 Ústavní zakotvení institut přímá volba prezidenta v Rakousku	21
3.2 Volební pravidla.....	22
3.3 Rozbor prezidentských voleb.....	29
3.4 Pravomoci prezidenta	31
4. POLSKO.....	33
4.1 Ústavně-právní ukotvení institutu prezidenta v Polské republice	34
4.2 Volební pravidla.....	36
4.3 Rozbor prezidentských voleb.....	42
4.4 Pravomoci prezidenta	44
5. SLOVENSKO	46
5.1 Ústavně-právní ukotvení institutu prezidenta ve Slovenské republice	47

5.2 Volební pravidla.....	49
5.3 Rozbor prezidentských voleb.....	55
5.4 Pravomoci prezidenta	58
6. ČESKÁ REPUBLIKA.....	59
6.1 Ústavně-právní ukotvení institutu prezidenta v České republice	60
6.2 Volební pravidla.....	62
6.3 Rozbor prezidentských voleb.....	67
6.4 Pravomoci prezidenta	69
7. KOMPARACE PŘÍMÝCH PREZIDENTSKÝCH VOLEB V RAKOUSKU, POLSKU, SLOVENSKU A ČESKÉ REPUBLICICE	71
8. ZÁVĚR.....	77
9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	82
9.1 Internetové zdroje.....	88
10. RESUMÉ	92

1. ÚVOD

Ve své bakalářské práci bych se chtěla zaměřit na volební systémy pro přímou volbu prezidenta ve střední Evropě. Ke zkoumání jsem si zvolila čtyři evropské země – Rakousko, Polsko, Slovensko a Českou republiku. Všechny zmíněné země jsou členy Evropské unie a mají společnou formu vlády – jsou to parlamentní republiky.

Výše zmíněné státy jsou unikátní v tom, že se rozhodly do parlamentního režimu zavést relativně nový prvek, a to ustanovení hlavy státu pomocí přímé volby, která probíhá na základě většinového systému ve dvoukolové variantě. Tato změna může vyvolávat zdání posílené legitimacy prezidenta, která by mohla mít dopad na využívání pravomocí prezidenta v praxi a na celkový vliv hlavy státu v politickém systému. Avšak v parlamentních režimech stále nebývá způsob volby hlavy státu tím zásadním stavebním kamenem její legitimacy. Nadále platí, že hlavou exekutivy je premiér zvolený na základě volby parlamentem, nikoliv prezident zvolený v přímých volbách.

Cíl mé práce jsem si shrnula do několika výzkumných otázek, jež se pokusím v závěru své práce zodpovědět. Otázky jsou následující – proč se parlamentní republiky rozhodly zavést do svého politického systému prvek přímé volby prezidenta a zda tato změna volby prezidenta měla vliv na jeho pravomoci směrem k jejich posílení? Jakým způsobem se do přímé volby zapojují politické strany s ohledem na nastavení volebních pravidel (navrhování kandidátů a financování prezidentských kampaní)? Podle mého názoru zde mohu vycházet z tezí, že všechny zmíněné země měly stejný motiv k tomu, aby do svého politického systému zavedly prvek přímé volby prezidenta. Tudíž i nastavení

volebních pravidel bude vycházet ze stejného základu, což soudím z toho, že všechny čtyři země mají k sobě, jak historicky, politicky tak i společensky, relativně blízko. Současně se domnívám, že díky zavedení přímé volby prezidenta došlo ke snížení vlivu politických stran na volbu prezidenta. Z toho důvodu jsem se rozhodla ke svému cíli dospět komparativní metodou.

Komparativní metoda aplikovaná na mnou zvolené země by mi měla usnadnit zodpovězení mnou nastolených otázek. V rámci komparace budu sledovat několik kritérií, které mi napomohou dosáhnout daného cíle a které by mi zároveň měly sloužit pro jeho ověření. Pracovat budu s kritérii – důvody změny nepřímé volby prezidenta na přímou volbu, nastavení volebních pravidel v daných zemích, pravomoci prezidenta před a po zavedení přímé volby a jak se de facto prezident projevuje při politickém rozhodování. Nastavení kritérií mi zároveň v teoretické části bude sloužit jako analytický rámec mé práce.

Ke zkoumání jsem si vymezila časový rámec od období roku 1929 až po rok 2013, kdy byla přímá volba zanesena do jednotlivých politických systémů zemí. Velký důraz budu klást zvláště na roky 1951, 1990, 1999 a rok 2013, kdy v jednotlivých zemích proběhly první přímé volby prezidenta. Klíčovými výchozími roky analýzy jsou tedy roky zavedení přímé volby prezidenta. Nebudu tedy zkoumat celý časový úsek od roku 1929 až po rok 2013. To by ani kvůli rozsahu mé práce nebylo možné.

Práci jsem si pro lepší přehlednost rozdělila na dvě ucelené části, na teoretickou a analytickou část, v jejichž rámci se budu zabývat zkoumáním volebního systému a nastavením volebních pravidel v mnou zvolených zemích.

V teoretické části bych se chtěla zaměřit na představení postavení prezidenta v parlamentním režimu. Nejprve se budu věnovat definování základních parametrů parlamentní formy vlády s ohledem na pravomoci prezidenta. Pokusím se zde zodpovědět otázku, zda nedošlo k přesunu centra výkonné moci směrem k přímo volenému prezidentu na úkor premiéra v důsledku změny volby prezidenta. Následně se podívám na konsekvence přímé a nepřímé volby, kde se pokusím zachytit nejčastější argumenty, které jsou skloňovány s jejím zavedením nebo naopak s jejím odmítnutím a preferováním starého režimu s nepřímo voleným prezidentem. V závěru teoretické části se budu věnovat volebním pravidlům pro přímou volbu prezidenta v parlamentním režimu. Velký důraz zde budu klást na možnosti navrhování kandidátů, což má z mého pohledu stěžejní vliv na samotný výsledek voleb. Pozornost také budu věnovat chování či strategiím politických stran ve volbě. Důležitou součástí této kapitoly bude představení základních principů volebního procesu, kde se pokusím zachytit, jaký typ vítězů generuje a jaký naopak eliminuje. Následně se zaměřím na způsoby financování prezidentských volebních kampaní.

V analytické části mé bakalářské práce se již zaměřím na praktické příklady volebních systémů a nastavení volebních pravidel aplikovaných na mnou zvolené země. Země jsem si seřadila chronologicky za sebou podle jasného klíče, který kopíruje období, kdy parlamentní republiky do svého politického systému zavedly prvek přímé volby prezidenta. Výsledné pořadí tedy bude následné – Rakousko, Polsko, Slovensko a jako poslední zemí se budu zabývat Českou republikou, jež prvek přímé volby prezidenta zavedla v roce 2013 a na jejímž základě byl doposud zvolen pouze jeden prezident.

V první řadě se zaměřím na vnitropolitickou situaci, jež předcházela zavedení prvku přímé volby prezidenta do parlamentního systému. Zda to bylo výsledkem dlouhodobé snahy o posílení legitimacy prezidenta a posílení zájmu voličů podílet se na tvorbě politického rozhodování či zda k zavedení přímé volby vedlo něco jiného.

Důležitým bodem mé analytické části bude představení volebních pravidel u konkrétních zemí, tak jak jsem si je definovala v teoretické části. Této části věnuji velkou pozornost, protože v jejím rámci se pokusím odpovědět na několik výzkumných otázek. Součástí kapitoly o volebních pravidlech bude také snaha o zmapování vlivu zapojování politických stran do přímé volby hlavy státu, hlavně v rámci zasahování do výběru kandidátů na prezidenta a v rámci financování kampaní. Následně se pokusím definovat, zda a případně jak, šla ruku v ruce se změnou způsobu volby i změna jeho pravomocí. Hlavní zřetel budu ovšem klást na jejich reálné projevení, tedy na vstupování prezidenta do politického rozhodování.

Poté se pokusím porovnat nastavení volebních pravidel v mnou zvolených zemích navzájem. K lepší orientaci mezi volebními pravidly mi napomůže přehledná tabulka vytvořená na základě volebních pravidel v konkrétních zemích. V závěru své práce zhodnotím své poznatky a zodpovím mnou nastolené výzkumné otázky.

Ve své práci jsem se snažila využívat primární zdroje, které jsem kombinovala se sekundárními zdroji. V teoretické části jsem se snažila vycházet z autorů, kteří se zabývají politickým režimem, zde bych chtěla vyzdvihnout autora G. Sartoriho a jeho pojetí parlamentního a poloprezidentského režimu. Do své práce jsem také zařadila M. Duvergera a jeho pojetí poloprezidentského režimu, jehož definice se stala jakýmsi prototypem poloprezidentského režimu. Neoddiskutovatelné

místo zde také měli autoři S. S. Shugart a J. Carey, kteří jako první autoři poskytli komplexní monografii zabývající se problematikou prezidentských voleb a volebních systémů. Nicméně musím přiznat, že komparativních studií zabývajících se výhradně prezidentskými volbami není mnoho. Z toho důvodu jsem ve své analytické části čerpala převážně z ústav států a z volebního zákona týkajícího se volby hlavy státu. Z české literatury zde nemohu opomenout zmínit monografie M. Brunclíka a M. Nováka a J. Kudrny, které mi poskytly řadu neocenitelných informací. Velkým přínosem pro mě také byly publikace M. Kubáta zabývající se Polskem a V. Kopečka, který se naopak zabývá Slovenskem. V případě Rakouska a České republiky jsem převážně čerpala z internetových zdrojů nebo z výše zmíněných monografií. Podle mého názoru mohu konstatovat, že jsem našla pro svou práci dostatek relevantní literatury.

2. PREZIDENT V PODMÍNKÁCH PARLAMENTNÍHO REŽIMU

2.1 Postavení prezidenta v parlamentní formě vlády

V této kapitole bych se chtěla zabývat formou vlády v mnou zvolených zemích. Již předtím jsem avizovala, že všechny země disponují parlamentní formou vlády, avšak s neobvykle zavedeným prvkem – a to zavedením institutu přímé volby prezidenta. V této kapitole se pokusím identifikovat základní nastavení pro parlamentní formu vlády se zaměřením na výkonnou moc, kde se pokusím zaznamenat pravomoci prezidenta v parlamentním režimu.

Politický režim definujeme jako hodnoty a systémové principy, které jsou závazné pro všechny účastníky politického života. Jedná se o normativní subsystém politického režimu, který zahrnuje politické normy. Tyto normy jsou závazné pro příslušníky daných společenství. Součástí politického režimu ovšem nejsou pouze normy a jejich obsah, nýbrž i to, jak vznikají a jak jsou převáděny do politické praxe. Tyto normy vytvářejí pravidla hry, která jsou platná pro všechny účastníky politického procesu (Klokočka, 1996: 146). Základní nastavení politického systému tedy nalezneme v ústavě daného státu, avšak důležitou součástí při určování politického režimu je sledování promítnutí ústavy do politické praxe, respektive do politických rozhodnutí, která jsou klíčová pro definování politického režimu.

Parlamentní režim je charakterizován sdílením moci mezi vládou a zákonodárným sborem. Ve vztahu vlády a parlamentu panuje přímá závislost, kdy vláda je závislá na získání většiny v parlamentu, protože je vytvářena prostřednictvím přímo voleného parlamentu, kterému je tak odpovědná a její existence je závislá na jeho většinové podpoře. Pokud ji parlament vysloví nedůvěru, je vláda rozpuštěná (Cheibub-Limongi, 2002: 2). Vzhledem k tomu, že vláda v parlamentní demokracii získává mandát k výkonu své funkce od zákonodárského tělesa a ne od voličů, není ani voličům odpovědná. Vláda se také vyznačuje kolegiálním charakterem a premiér je zpravidla považován za prvního mezi rovnými. V parlamentních demokraciích pak fakticky vládne předseda vlády a jeho kabinet, exekutivní moc ve státě se tak koncentruje především v rukou premiéra. Prezident zde má pouze symbolickou, procedurální a diplomatickou roli (Shugart, 2005: 3). Jeho pozice je oddělena od postu předsedy vlády a vládu pouze formálně schvaluje. K jeho další pravomoci patří např. jmenovat vysoké státní úředníky (nejčastěji ministry, předsedu vlády), avšak na základě návrhů příslušných politických činitelů – v praxi jmenuje

do úřadu ministry navržené premiérem. Na žádost předsedy vlády prezident také rozpouští parlament (Elkins-Ginsburg-Cheibub, 2013: 2–4. Šedová, 2012: 340).

Z předešlého odstavce tedy vyplývá, že postava prezidenta v parlamentních režimech nemá v rukou výrazné pravomoci a nepodílí se aktivně na tvorbě politického rozhodování. Z toho důvodu někteří autoři přiřazují nepřímou volbu prezidenta jakožto další definiční znak parlamentního režimu (Gallagher-Laver-Mair, 2006: 24). Tento definiční znak se však zdá být velmi vágním a neadekvátním v porovnání s parlamentními zeměmi, které se rozhodly do svého systému zařadit prvek přímé volby prezidenta. Tato změna by mohla vyvolávat otázku, zda zde nedochází ke střetům mezi přímo voleným prezidentem a premiérem. Záleží však na politické praxi v dané zemi a na ústavou vymezených pravomocích prezidenta, které by s ohledem na parlamentní režim neměly být rozsáhlé (Linz, 1985:4). Ústava daných zemí musí být jednoznačná a přinášet jasné rozdělení moci mezi prezidentem a premiérem, díky čemuž by se mělo předejít konfliktu uvnitř exekutivní moci (Carey-Shugart, 1992: 56). Pokud tomu tak nebude, tak prezidenti mohou čelit pokušení využívat své pravomoci až za hranice parlamentního režimu (Hloušek, 2013: 20). Tudíž dobře nastavená pravidla hry slouží jako prevence před možnými střety mezi prezidentem a vládou.

Další otázka, která se nabízí ve spojení s přímou volbou prezidenta v parlamentním systému, je to, zda se systém nezměnil z parlamentního na poloprezidentský režim či zda snad nejde o politický systém ve smyslu *sui generis*. Přímou volený prezident či nepřímou volený např. sborem volitelů na pevně stanovené období, představuje prvek

poloprezidentského režimu, který ve svém díle představil M. Duverger¹. Výše zmíněný prvek koresponduje se mnou zvolenými zeměmi, avšak je důležité se zde podívat na další znak poloprezidentského režimu, čímž jsou poměrně rozsáhlé pravomoci prezidenta (zodpovědnost za zahraniční záležitosti, jmenování předsedy vlády, iniciace referenda, legislativní veto a rozpuštění parlamentu) (Duverger, 1980: 166–170). V tomto bodě bychom se mohli setkat s rozličnými názory na řazení zemí do jednotlivých typů. Nicméně abychom mohli adekvátně odpovědět na tuto otázku, je potřeba sledovat, jak formální nastavení politického systému (ústavu), tak i fungování systému v praxi, což je pro nás stěžejním bodem. S ohledem na fungování těchto systémů v praxi, musím zkonstatovat, že se jedná o parlamentní režimy (Sartori, 2001: 134).

V parlamentním režimu se v praxi hlava státu (bez ohledu na stranické rozložení v parlamentu) omezuje pouze na ceremoniální funkci, kdy prezident zastupuje stát v zahraničí, formálně jmenuje do funkce premiérem navržené ministry a také samostatného předsedu vlády, respektive plní jen formální pravomoci mu dané ústavním textem. Rozhodující exekutivní moc se zde soustředí v rukou předsedy vlády a jeho kabinetu. Prezident do chodu politiky nezasahuje (s výjimkou využití ústavně daného práva legislativního veta, pokud jím prezident disponuje). Vláda je zde odpovědná zákonodárnému tělesu (Šedová, 2012: 345).

2.2 Přímá versus nepřímá volba prezidenta

¹ V díle *A New Political System Model: Semi-Presidential Government*.

V této části bych se chtěla zabývat argumenty pro a proti zavedení přímé volby prezidenta do prostředí parlamentního režimu. Chtěla bych zde zmínit a stručně popsat ty argumenty, které jsou nejvýrazněji skloňovány se zavedením přímé volby, či naopak s jejím odmítnutím a naopak preferováním starého režimu s nepřímo voleným prezidentem. Nejprve se podívám na argumenty podporující přímou volbu.

Hlavním argumentem objevujícím se ve prospěch přímé volby prezidenta se stává volání občanů po osobě prezidenta, která bude disponovat silným mandátem a dostatečně velkou legitimitou², což by měla obstarat přímá volba. Na základě přímé volby bude zvolena osoba, pro kterou se vysloví většina občanů daného státu, což podporuje argument větší legitimacy. Zároveň by tato osoba měla plnit integrující roli ve společnosti, tedy spojovat občany napříč společenským i politickým spektrem. Z čehož vyplývá, že jedním z hybatelů volajících po zavedení přímé volby prezidenta mohou být občané daného státu, kteří si přejí její zavedení.

Tato snaha o personalizování politiky vychází ze samotného pojetí úřadu prezidenta, který by měla zastávat charismatická osoba, ke které budou moci občané vzhlížet. V prostoru postkomunistických zemí je tato premisa viditelná nejvíce, protože občané poukazují na význam silné osobnosti prvně zvoleného postkomunistického prezidenta. Navíc osoba prezidenta je méně závislá na každodenní politice, protože prezident by měl vystupovat nestranně a konsensuálně. Z toho důvodu se také úřad prezidenta těší důvěře voličů, kteří v průzkumech označují post prezidenta

² The Center for Voting and Democracy. *Speeches Advocating Direct Election of President* (<http://www.fairvote.org/reforms/national-popular-vote/the-electoral-college/solutions-and-the-case-for-reform/speeches-advocating-direct-election-for-president/>, 15. 4. 2014).

za nejdůvěryhodnější politickou instituci ve státě, což je způsobeno tím, že prezident je oddělen od vlády, která často musí činit nepopulární kroky (Hloušek, 2013: 19–20). Z hlediska názorů voličů je přímá volba nejlepším způsobem, jak dosáhnout zvolení silné a charismatické osobnosti do čela státu³.

Dalším důležitým argumentem pro zavedení přímé volby je nestrannost kandidátů na post prezidenta a zmírnění vlivu politických stran na volbu prezidenta, která panuje v institutu nepřímě voleného prezidenta. Avšak tento bod se stává spíše nerelevantním, protože i v přímých volbách se setkáváme s vlivem politických stran, které můžou, buď to přímo navrhnout své kandidáty⁴ do boje o post prezidenta, anebo finančními prostředky podporovat určitého kandidáta, který navenek bude vystupovat jako nestranný. Nicméně politické strany by měly vybírat takového kandidáta, který bude mít co největší šanci na úspěch. Tudíž budou volit takového kandidáta, který dokáže oslovit voliče i napříč politickým spektrem. Naopak volba výhradně parlamentem s větší pravděpodobností bude vést k navržení kandidátů, kteří jsou loajálními straníky a ke zvolení prezidentem dochází v rámci různých personálních „výměnných obchodů“ mezi jednotlivými stranami (Šimíček, 2001: 389).

Na závěr argumentů pro zavedení přímé volby prezidenta bych chtěla předložit argument týkající se zavedení přímé volby do parlamentního režimu jakožto pojistky předcházející patovým situacím. Na myslí mám situace, kdy politická elita nedokáže v rámci svého hlasování zvolit adekvátního kandidáta na post prezidenta a volba se

³ Nicméně vždy bude záležet na osobním charismatu a kvalitách konkrétního prezidenta.

⁴ Prostřednictvím senátorů či poslanců, což se týká parlamentních politických stran.

opakuje stále dokola, čímž dochází k zablokování systému a k politické krizi⁵.

Nyní bych se chtěla zaměřit na argumenty proti zavedení přímé volby. Nejvíce zmiňovaným argumentem v neprospěch přímé volby prezidenta je jednoznačně její zavedení do parlamentního režimu. Přímá volba prezidenta koresponduje spíše s prezidentskou či poloprezidentskou formou vlády, nikoliv však s formou vlády parlamentní. Zarážející je i zvýšená legitimita, která by sice jistě plynula z přímé volby prezidenta, avšak se změnou volby prezidenta, se nemění jeho pravomoci (Škaloud, 2012). Tudíž prezident by sice disponoval větší legitimitou, ale neměl by ji o co opřít. Na mysli mám řádné pravomoci, jež mu jsou poskytnuty ústavou.

Chtěla bych se zde ještě pozastavit u vlivu politických stran na přímou volbu prezidenta. Politické strany budou mít vždy vliv na volbu prezidenta, ať bude vedena přímo či nepřímo, jak jsem již zmiňovala výše. Tento vliv je patrný z jednoho prostého důvodu. Politické strany totiž disponují voličskou základnou, jejichž voliči chodí k volbám pravidelně. Z toho důvodu soudím, že můžou ovlivnit rozhodující volbu voliči velkých politických stran, kteří se rozhodnou podpořit kandidáta, kterého navrhne „jejich“ strana či kandidáta, kterému strana vysloví sympatie. Zároveň zde však musím podotknout, že i typický stranický kandidát se po svém zvolení může velmi reálně chovat nestrannicky, respektive přinejmenším nezávisle na politické straně, která jej nominovala. Takový kandidát, který má zkušenosti se stranickou politikou, může být dobrým adeptem na post prezidenta, protože se dokáže pohybovat v politickém prostředí. Podobně

⁵ Pehe. *Srovnávací pohled na přímou volbu prezidenta* (<http://www.pehe.cz/Members/redaktor/srovnavaci-pohled-na-primou-volbu-prezidenta>, 15. 4. 2014).

lze říci, že i charizmatičnost a schopnost vystupovat integrálně nesouvisí s volbou prezidenta, ale s osobními a politickými vlastnostmi konkrétních kandidátů či osob, které úřad hlavy státu vykonávají (Hloušek, 2007: 17).

Dalším argumentem, který je výrazně proti zavedení přímé volby, je její finanční náročnost. Kandidáti budou muset vynaložit velké finanční částky na vedení svých volebních kampaní. Finančně náročná bude i administrativní část voleb, kdy se budou muset natisknout volební lístky se všemi oprávněnými kandidáty na post prezidenta atd. Nehledě na zaplacení pracovníků volebních komisí (Grulich-Chytílek-Jelínek-Zeman, 2011).

Velkým negativem přímé volby se také stává její zdouhavý proces, kdy jsou voliči nuceni jít k volbám dvakrát, pokud v prvním kole není zvolen kandidát s nadpoloviční většinou hlasů, což se stává zřídkakdy. Tato skutečnost mnohdy vede k tomu, že voliči ztrácí zájem o to se podílet na volbě prezidenta. Zároveň exekutivní orgány nemohou pracovat dostatečně koncepčně a s dlouhodobějším efektem, což může vést k neustálému oddalování nepopulárních, avšak nezbytných kroků⁶ (Šimíček, 2001: 390).

2.3 Volební pravidla

V této kapitole bych se chtěla zabývat volebními pravidly pro volbu prezidenta. Pokusím se zde nastínit volební pravidla pro přímou

⁶ Přijímání zákonů, vládních opatření apod.

volbu prezidenta v prostředí parlamentních republik. Největší důraz budu klást na možnosti navrhování kandidátů, což může mít z mého pohledu stěžejní vliv na samotný výsledek volby prezidenta. Důraz budu také klást na chování či strategie politických stran v rámci prezidentské volby. Představím zde také samotný volební proces používaný při volbě prezidenta, který probíhá na základě dvoukolové většinové volby. Zaměřím se na jeho základní principy a na to, jaký typ vítězů generuje. V závěru kapitoly se podívám na financování prezidentských kampaní, kde se zaměřím na veřejné a soukromé zdroje. Pokusím se také zachytit jejich výhody a nevýhody.

Participace občanů v demokratických volbách je brána jako jejich právo a občanská odpovědnost. V některých státech je však participace občanů ve volbách brána jako jejich povinnost, což je promítnuto do povinného hlasování občanů (voličů) ve volbách, kdy neochota volit bez udání patřičných důvodů⁷ se trestá uložením pokuty. Argumenty pro zavedení povinné volební účasti jsou skloňovány s tím, že výsledek voleb bude více legitimní, protože bude zvolen na základě vůle všech občanů. Politické strany mohou ušetřit peníze, protože nemusí investovat do nákladných volebních kampaní, aby přesvědčily voliče jít k volbám. Na druhé straně jsou zde patrné nesouhlasy se zavedením povinné volební účasti, které se pojí s tím, že toto řešení neodpovídá svobodě v demokraciích. Voliči, kteří budou nuceni jít k volbám, ztratí zájem o volby a budou hlasovat pouze na základě náhodného výběru (Gretschew-Pintor-Sullivan, 2012). V analytické části se zaměřím na to, zda v mnou zvolených zemích figuruje volební povinnost či je participace ve volbách čistě na voličích.

⁷ Např. z důvodu nemoci apod.

Nyní bych se chtěla zaměřit na to, kdo může aktivně participovat ve volbách, respektive volit. Volič musí být občanem daného státu a překročit určitou věkovou hranici. Věková hranice je nastavena státem a musí být plně akceptována voliči. V dnešním světě se věková hranice pohybuje na škále od šestnácti let do jednadvaceti let⁸. Pasivním právem se rozumí právo být zvolen prezidentem. Post prezidenta představuje vysoce ceněný úřad, který by měl zastávat zkušený člověk. Z toho důvodu je zde nastavena vyšší věková hranice, než je tomu u práva aktivního. Nejnižší věková hranice pro kandidování na post prezidenta je ohraničena třicátým pátým rokem⁹.

Významným bodem v rámci volby prezidenta je navrhování kandidátů, kteří se mohou ucházet o post prezidenta. Můžeme se zde setkat se dvěma typy. Jedním z nich je navrhování kandidátů na post prezidenta poslanci či senátory, což představuje systém kontrolovaný politickým stranami. Většinou se takovým kandidátem stane osoba, která má silné postavení uvnitř strany, což zajišťuje skrytý vnitrostranický boj mezi členy strany. Avšak zároveň by se kandidátem měla stát osoba, která představuje umírněný proud v politické straně a která dokáže oslovit většinu společnosti, čímž se zvyšují její šance na zvolení prezidentem (Hřebejk, 2012: 167).

Nicméně strategie politických stran v navrhování kandidátů na prezidenta se liší s ohledem na postavení politické strany v systému. Nejsilnější politické strany jako hlavní póly stranického systému mají zřetelnou komparativní výhodu před póly vedlejšími – malými stranami či systémově irelevantními formacemi, protože můžou předpokládat, že

⁸ ChartsBin. *Legal Voting Age around the World* (<http://chartsbin.com/view/re6>, 20. 4. 2014).

⁹ Avšak ve světě se můžeme setkat s výjimkami, jednou z výjimek je např. Slovinsko, kde se kandidátem na prezidenta může stát i občan starší 18 let.

velikost jejich elektorátu činí z jejich kandidátů a priori favority voleb. Na druhé straně menší strany musejí zvážit, zda postavení konkrétního kandidáta s cílem ve volbách zvítězit není v jejich případě předem prohraný zápas, respektive zda by nebylo účelnější komunikovat se zástupci ostatních stran ohledně nominace konsensuálnějšího kandidáta, který by však s danou stranou nebyl úzce spojen. V mnoha případech se menší formace přiklání k podpoře kandidáta velké strany, s níž například sdílí opoziční úlohu, či s ní naopak spolupracují ve vládní koalici, a to s obvykle negativní motivací zabránit zvolení kandidáta konkurenční velké strany z opačného konce spektra, ať už vládní či opoziční. Menší parlamentní strany však mohou být taktéž motivovány tuto pragmatickou pozici zaujmout až v případě druhého kola volby, kdy se obvykle vybírá ze dvou nejúspěšnějších kandidátů z kola prvního, a do kola prvního nominovat vlastního stranického kandidáta, který je sice vnímán jako outsider, ale umožňuje zviditelnění své strany v rámci předvolební kampaně a nastolení témat, které daná strana ve své programatice akcentuje jako významná a která by jinak zůstala neotevřena (Hanáček, 2012).

V předešlých odstavcích jsme se setkali se stranicky podmíněnými kandidaturami, jež jsou závislé na politických stranách. Na druhé straně se zde můžeme také setkat s tzv. sebenavrhovately, kdy tímto pojmem myslíme kandidáta nezávislého na kontrole politické strany. Tito kandidáti se do popředí dostávají prostřednictvím vlastních sil (pomocí vlastních finančních či jiných zdrojů). Jelikož však zpravidla nestačí k postupu jen osobní bohatství¹⁰, ve většině případů je takový osamocený běžec spojený s nějakým sdružením, které ho podporuje –

¹⁰ Kandidatura může být spojena se sběrem podpisů, které slouží k ověření legitimacy uchazeče o post prezidenta či s finančním příspěvkem spojeným s náklady ve volbách.

náboženskou, zájmovou nebo čistě „ideovou“ skupinou. Každopádně závislost na jiné než na stranické organizaci se chápe jako stranická nezávislost (Sartori, 2001: 27).

Volební proces probíhá na základě většinového hlasování ve dvoukolové variantě, jenž představuje možnost opakované volby pro voliče. V prvním kole voliči mohou svobodně vyjádřit svoji preferenci (rozhodovat se tzv. srdcem) a ve druhém kole se mohou rozhodovat na základě výsledků z prvního kola, kdy dochází k odkrytí „závoje nevědomosti“ (Chytílek eds., 2009: 141). Pokud do druhého kola nepostoupí voličův preferovaný kandidát z prvního kola, voliči mohou hlasovat pro svou druhou nebo třetí preferenci. Z neúspěchu své první preference však již nemohou obviňovat volební systém, nýbrž většinovou vůli ostatních voličů, kteří do rozhodujícího utkání vyslali jiné kandidáty. Druhou možností volby nedisponuje pouze volič, druhou možnost mají i politické strany a jejich kandidáti. Strany totiž po prvním kole začínají hrát vyjednávací hru racionální směny, při níž si vzájemně vyjadřují podporu, což se děje na základě vyjádření podpory kandidátu jiné politické strany, který se úspěšně dostal do druhého kola (Sartori, 2001: 76). Podobné dohody lze však uzavírat mezi ideologicky blízkými politickými stranami, což nutí aktéry k jisté ideologické umírněnosti, jež podporuje pragmatickou politiku (Chytílek eds., 2009: 140).

Pokud v prvním kole konkrétní kandidát nezíská absolutní většinu hlasů, otvírá se zde prostor pro konání druhého kola volby, do kterého většinou postupují dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola volby, anebo zde můžeme vidět tzv. otevřené kolo volby, do kterého postupuje více kandidátů za předpokladu splnění určitých podmínek (Ellis-Reilly-Reynolds, 2005: 133). Druhé kolo volby eliminuje možnost vítězství příliš radikálního nebo pro velkou část společnosti nepřijatelného kandidáta.

Ačkoli takovýto kandidát někdy disponuje nezanedbatelnou voličskou podporou, která mu při roztržení hlasů mezi jeho protivníky při jednokolové volbě dává šanci na úspěch, tak možnost konání druhého kola volby jeho zvolení ovšem minimalizuje. Voliči budou raději volit tzv. menší zlo, tedy přijatelnějšího kandidáta, než extrémisticky vyhraněného kandidáta (Kopeček, 2008: 185). Volební systém absolutní většiny ve dvoukolové variantě tedy podporuje zvolení umírněného kandidáta, který bude přijatelný pro většinu společnosti.

Další důležitou charakteristikou prezidentského úřadu, která souvisí s jeho volbami, je délka funkčního období, možnost a počet znovuzvolení popřípadě jeho podmínky. Žádný prezident na světě není podle příslušné ústavy volen na období delší než sedm let, obvykle jde o období kratší. V průměru se délka prezidentské úřadu pohybuje v rozmezí kolem 5,1 let, což odpovídá faktu, že většina přímo volených prezidentů je volena na pět let. Možnost znovuzvolení je značně limitována, což souvisí s faktem, že je výkonná moc zcela (v prezidentském režimu) či částečně (v poloprezidentském či parlamentním režimu) vložena do rukou jednotlivce. Tato potřeba je opodstatněná zvláště v prezidentských a poloprezidentských režimech, kde je prezident držitelem reálné výkonné moci a jeho postavení je zde obvykle silné. Není proto tak překvapující, že mezi zeměmi, které umožňují prezidentům vládnout pouze jedno jediné období, a neexistuje zde žádná možnost znovuzvolení, jasně převažují prezidentské režimy. Naopak ústavní omezení na dvě prezidentská období je vůbec nejčastější úpravou zejména v parlamentních a poloprezidentských režimech, které dovolují jedno bezprostřední znovuzvolení (Lebeda, 2008: 39–43).

V některých případech se státy rozhodnou do svého právního systému zanést institut tzv. lidového hlasování o odvolání prezidenta.

Lidové hlasování umožňuje odvolat prezidenta v případě porušení ústavního pořádku země či v případě závažného osobního nebo profesionálního provinění před skončením jeho volebního období. Prezident je odvolán na základě lidového referenda, které navrhne parlament a následně o něm rozhodují občané daného státu (Heywood, 2008: 515). Podle mého názoru je tento institut velmi vhodným prostředkem ke kontrole pravomocí prezidenta a koresponduje se zavedením přímé volby prezidenta.

Nyní bych se chtěla zabývat možnostmi financování prezidentských volebních kampaní, což mi následně bude sloužit k analyzování financování prezidentských kampaní v mnou zvolených zemích. Nejprve bych se chtěla podívat na to, co se skrývá pod pojmem prezidentská kampaň. Kampaní rozumíme činnost kandidátů, politických stran a hnutí, případně dalších subjektů ve prospěch zvolení určitého kandidáta. Tato činnost může probíhat prostřednictvím reklam, plakátů, billboardů, rozhlasového, televizního vysílání a zviditelňování kandidátů prostřednictvím dalších hromadných sdělovacích prostředků apod. Kampaně jsou často ohraničeny časovým úsekem, ve kterém mohou probíhat. Zároveň kampaně podléhají regulacím ze strany státu, aby nedocházelo ke korupci.

Zdroje financování prezidentských kampaní můžeme rozdělit na dary, vlastní zdroje kandidáta, zdroje od politických stran, veřejné zdroje a další zdroje (Němčák, 2012: 194) V zásadě tedy můžeme rozdělit zdroje financování prezidentských kampaní na veřejné a soukromé zdroje. Nejprve bych se ve své práci chtěla zaměřit na financování prezidentských kampaní z veřejných zdrojů.

Veřejné zdroje představují takové financování prezidentských kampaní, které je financováno státem, tedy ze státního rozpočtu. Tento

způsob financování vytváří rovnocenné podmínky pro všechny zúčastněné aktéry, respektive kandidáty na prezidenta. Zároveň tento způsob zamezuje korupci a nekalému jednání, které by se mohlo objevit v rámci soukromého financování v podobě uplácení, střetu zájmu apod. Veřejné financování může být přímé či nepřímé. Do přímého financování spadají finanční částky, které kandidáti obdrží na vedení svých volebních kampaní. Nepřímým financováním chápeme poskytování veřejných prostranství pro výstavbu billboardů, pro vyvěšení plakátů, poskytování veřejných budov pro vedení kampaní a další neméně důležitou složkou nepřímého financování z veřejných peněz je poskytování bezplatného vysílacího času v mediích – ve veřejnoprávní televizi a rádiu. Samozřejmě vše by mělo být na principu rovnosti všech kandidátů (Walecky, 2003: 71–82). Z mého pohledu se veřejné financování volebních kampaní jeví jako velmi efektivním nástrojem, jak zamezit korupci a netransparentnosti finančních zdrojů. Avšak na druhou stranu veřejné financování prezidentských kampaní přináší obrovskou zátěž pro státní rozpočet. Z toho důvodu se od financování ze státního rozpočtu upouští a stává se spíše doplňující složkou soukromého financování.

Nyní se zaměřím na financování ze soukromého sektoru, kterým se rozumí příspěvky nepocházející ze státního rozpočtu. Důležitou součástí soukromého financování je nastavení určitých finančních stropů a transparentnosti přijímaných příspěvků, aby se zamezilo případné korupci (Buton-Settle, 1978: 249). Můžeme se zde setkat s příspěvky od fyzických a právnických osob. Fyzickými osobami rozumíme konkrétní dárce, kteří se rozhodnou přispět určitou peněžní částkou danému prezidentskému kandidátovi. Částka nesmí překročit stanovený limit a musí být převedena na kandidátův veřejný účet (Němčák, 2012:192–194). Důležitým příspěvkem se také mohou stát vlastní zdroje kandidáta, které by však také měly podléhat kontrole a neměly by přesáhnout finanční

strop kampaní. Příspěvky od právnických osob jsou značně omezeny. V současné době dokonce můžeme pozorovat snahu o jejich úplné vymícení, protože právě v rámci příspěvků od právnických osob může vznikat prostor pro korupci a střetávání zájmů. Omezení se však nevztahuje na příspěvek od politických stran, které také spadají do skupiny právnických osob. Příspěvek od politických skupin tvoří významnou část rozpočtu prezidentských kampaní (Walecky, 2003: 71–82). V tomto bodě můžeme spatřovat výhodu kandidátů na post prezidenta, kteří disponují podporou politické strany. Každý z kandidátů potřebuje finanční zázemí, které mu politické strany mohou neoddiskutovatelně poskytnout.

3. RAKOUSKO

V této kapitole se budu věnovat Rakousku, které má nejdelší zkušenosti s přímou volbou prezidenta z mnoha zvolených zemí. Rakousko se pro přímou volbu rozhodlo již ve své novelizaci Ústavy z roku 1920¹¹, avšak díky historickým událostem¹² k první přímé volbě prezidenta došlo až po dvaceti letech od jejího zanesení do ústavy, tedy v roce 1951. I přes tuto skutečnost je Rakousko zemí s nejdelší historií přímé volby prezidenta ve střední Evropě, což bylo způsobeno tím, že Rakousko nebylo vystaveno vlivu SSSR a mohlo se tedy po 2. světové válce vyvíjet v demokratickém duchu. Z toho důvodu se Rakousko často stává inspirací pro ostatní parlamentní země, jež se rozhodnou přijmout institut přímo voleného prezidenta. Nejprve se podívám na důvody, které vedly

¹¹ Přímá volba byla zanesena do novelizace Ústavy v roce 1929.

¹² Ve třicátých letech minulého století byl nastaven v Rakousku autokratický režim a v roce 1938 došlo k anšlusu Rakouska nacistickým Německem.

k zanesení přímé volby prezidenta do politického systému Rakouska. Poté se již zaměřím na volební pravidla týkající se přímé volby prezidenta. Zaměřím se zde také na rozbor již proběhlých prezidentských voleb, kde se budu snažit zachytit vliv politických stran na volbu prezidenta. Závěr kapitoly věnuji pravomocím prezidenta Rakouska a tomu, zda nedošlo k jejich posílení současně se zavedením přímé volby prezidenta.

3.1 Ústavní zakotvení institut přímá volba prezidenta v Rakousku

S ohledem na rok přijetí institutu přímé volby prezidenta se pokusím jen stručně nastínit důvody jejího přijetí a zakotvení v ústavě. První zmínka o přímé volbě prezidenta se do rakouské ústavy dostala novelizací již v roce 1929. Poté co Rakouská republika přijala svou první ústavu v roce 1920, bylo potřeba vyřešit spor mezi dvěma hlavními politickými tábory – mezi sociálními demokraty a křesťanskými socialisty. Křesťanští socialisté volali po osvobození státu od nadvlády politických stran. Svou vizi představili v koncepci tzv. „pravé demokracie“. Objevovaly se zde také hlasy „prostých“ občanů, které se vyslovovaly pro zavedení přímé volby prezidenta, která by do čela státu postavila silnou osobu. Ústavní novelizace vyžadovala schválení dvoutřetinovou většinou v Národní radě a tím také nezbytnou podporu sociálních demokratů, což se pod nátlakem nakonec povedlo (Horvath, 2000). Cílem ústavní reformy, na níž se tyto dvě hlavní politické strany dohodly, bylo oslabit disfunkční parlament ve prospěch moci výkonné, což měl zajistit právě přímo volený prezident (Grinc, 2012: 140). Nicméně přijatá novelizace byla

kompromisním řešením. Došlo sice k posílení postavení institutu prezidenta, avšak spíše na úrovni poloprezidentského režimu, nikoliv prezidentského režimu. (Müller. 1999: 22). Předlohou pro rakouský prezidentský úřad se stala výmarská ústava (Jeřábek-Joza, 2010: 39 – 40).

Díky vlivu historických událostí Rakousko navázalo na přerušenu ústavní kontinuitu až v roce 1945 převáděcím zákonem, jímž bylo zrušeno veškeré ústavní právo přijaté od 5. března 1933, tedy v době, kdy byl ochromen parlamentní život v zemi. Byla obnovena platnost Ústavy ve znění z roku 1929, tedy včetně výše zmíněné novely a přímé volby prezidenta. První prezident byl však vzhledem k poválečné situaci zvolen nepřímo, první přímá volba se tedy konala až v roce 1951 (Grinc, 2012: 140).

3.2 Volební pravidla

V této kapitole bych se chtěla zabývat volebními pravidly pro přímou volbu prezidenta v Rakouské republice. Na začátek bych chtěla zmínit, že v Rakousku v nedávných letech proběhla novelizace volebního zákona pro volbu prezidenta. Tato novelizace se týkala snížení aktivní volební hranice pro volbu prezidenta (ale i pro volbu do parlamentu). Věková hranice byla snížena z 18 let na 16 let¹³, čímž se z Rakouska stala první země Evropské unie, která přistoupila na takovéto snížení

¹³ The Independent. *Austria opens the polls to 16-year-olds* (<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/austria-opens-the-polls-to-16yearolds-943706.html>, 5. 4. 2014).

věkové hranice. Ve světě však můžeme pozorovat tento trend dlouhodoběji. Snížení věkové hranice je provázáno několika argumenty. Jedním z nich je argument volající po zvýšení volební účasti a zapojení mladistvých do politického života, čímž by se zvýšila občanská angažovanost. Dalším argumentem se stává vysoký stupeň vzdělanosti, díky němuž jsou mladí voliči schopni samostatně uvažovat, a tím pádem mohou na základě svého uvažování zvolit adekvátního kandidáta¹⁴. Osobně se spíše přikláním k prvně jmenovanému argumentu, tedy zvýšení volební účasti ve volbách. V Rakousku byla v letech 1949 – 1979 zavedena povinná volební účast, která do roku 2004¹⁵ přetrvávala ještě v nějakých spolkových zemích (Gretschew-Pintor-Sullivan, 2012: 92). Nyní je však volební účast na jednotlivém voliči. Z toho důvodu si myslím, že Rakousko se přiklonilo ke snížení věkové hranice, aby zvýšilo volební účast ve volbách. Součástí volební reformy se také stalo zrušení paragrafu volebního zákona, který z kandidatury na hlavu státu vylučoval příslušníky císařského rodu Habsburků¹⁶.

Spolkovým prezidentem může být zvolena pouze osoba, která má volební právo do Národní rady a překročila před 1. lednem volebního roku 35. rok věku. Zároveň musí být splněny body, jež jsou spojeny s navrhováním kandidátů. Kandidátem na prezidenta se může stát osoba, která předloží nejpozději do třicátého sedmého dne před volbou petici podepsanou 6000 oprávněnými voliči Rakouska a musí zaplatit příspěvek 3600 eur v hotovosti na náklady spojené s volebním procesem

¹⁴ Australian Electoral Commission. *The Politics of Lowering the Voting Age in Australia: Evaluating the Evidence* (http://www.aec.gov.au/about_aec/research/caber/3b.htm, 5. 4. 2014).

¹⁵ V roce 2007 byla dokonce zrušena i možnost jejího zavedení.

¹⁶ Standard. *Ulrich Habsburg-Lothringen reizt die Hofburg-Kandidatur* (<http://derstandard.at/1304552585772/derStandardat-Interview-Ulrich-Habsburg-Lothringen-reizt-die-Hofburg-Kandidatur>, 5. 4. 2014).

Ministerstvu vnitra¹⁷. Voliči, kteří podporují určitého kandidáta, se musejí dostavit na obecní úřad, kde potvrdí svou totožnost a podpisem stvrdí své sympatie určitému kandidátu. Tímto procesem se ověřuje oprávněnost podpisu na petici¹⁸. Zároveň je zvolen zástupce a jeho dva náhradníci, kteří budou zastupovat podporující voliče daného kandidáta. Díky pravidlům nastaveným pro kandidaturu musí každý kandidát usilovat o veřejnou podporu. Tudíž parlamentní politické strany nejsou privilegované. Můžeme zde vidět tedy stejné startovací podmínky pro všechny kandidáty.

Prezidentské volby vyhlašuje spolková vláda. Volby probíhají na základě rovného, přímého, tajného a osobního volebního práva. Funkční období spolkového prezidenta je šestileté s jednou možností bezprostředního znovuzvolení, takže celkové volební období prezidenta může být maximálně dvanáctileté. Z hlediska délky funkčního období se rakouský prezident řadí k prezidentům s nadprůměrně dlouhým funkčním obdobím. Důležité je podotknout, že v případě prezidenta Rakouska, zde existuje institut odvolání prezidenta lidovým hlasováním. Lidové hlasování se koná na žádost Spolkového shromáždění, které je svoláno na základě návrhu Národní rady. Pokud odmítne lidové hlasování odvolat prezidenta, považuje se to za jeho nové zvolení a má za následek rozpuštění Národní rady. Avšak i v tomto případě nesmí celkové funkční období přesáhnout dvanáct let (Klokočka, 2005: 461–462).

¹⁷ Bundesministerium für Interes. *Bundespräsidentenwahlgesetz 1971 BGBl. Nr. 57 in der Fassung BGBl. I Nr. 12/2012* (http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/Kunsttext_BPWG_Fassung_2012.pdf, 5. 4. 2014).

¹⁸ Bundesministerium für Interes. *Bundespräsidentenwahlgesetz 1971 BGBl. Nr. 57 in der Fassung BGBl. I Nr. 12/2012* (http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/Kunsttext_BPWG_Fassung_2012.pdf, 5. 4. 2014).

Volby jsou uspořádány na základě pětistupňového volebního systému, který zahrnuje Spolkovou volební komisi, devět regionálních volebních komisí, krajské volební komise, obecné volební komise a hlasovací místnosti. Zvolena je osoba, která získá více než polovinu všech platných hlasů. Nezáská-li se taková většina, koná se v rozmezí tří týdnů druhé kolo hlasování. Ve druhém kole se mohou považovat za platné hlasy pouze hlasy odevzdané pro jednoho ze dvou kandidátů, kteří v prvním kole hlasování získali nejvíce hlasů¹⁹. Při rovnosti hlasů rozhoduje o postupu do druhého kola los. Rakouská ústava také umožňuje hlasování v případě, když se o úřad uchází pouze jeden kandidát. Volba je pak pojatá jako hlasování o dotyčné osobě (Klokočka, 2005: 461).

Zajímavým institutem rakouského volebního práva jsou zástupci kandidátů. Každý volební návrh musí obsahovat určení tzv. zástupce zmocněného pro doručování a jeho náměstků. Tyto osoby mají zastupovat kandidáta ve volebním procesu. V zásadě se jedná o úpravu umožňující zejména velkým politickým stranám reagovat na nenadálé události, které mohou ve volebním procesu nastat a které by je připravily o možnost obsadit prezidentský post svým kandidátem. V praxi to znamená to, že pokud kandidát na post prezidenta po uplynutí lhůty pro podávání volebních návrhů zemře, volby se odloží o šest až deset týdnů. V této lhůtě může zástupce zemřelého kandidáta podat nový volební návrh. Na jeho podporu však musí opět získat podporu 6000 podpisů. Také jestliže se kandidát vzdá své kandidatury nebo ztratí volitelnost, může jeho zástupce ještě nejpozději 34 dní před dnem volby navrhnout

¹⁹ V Rakouské ústavě figuruje také možnost odvolání úspěšně postupujících kandidátů do druhého kola. Avšak toto právo je považováno za mrtvý článek Ústavy, který se nevyužívá. Z toho důvodu jsem se jím v mé práci nijak nezabývala.

nového kandidáta. I v tomto případě opět musí doložit podporu 6000 oprávněných voličů (Grinc, 2012: 142).

Výsledky voleb vyhlašuje Spolková volební komise. Je zde také možnost odvolání se proti výsledku, což může provést pouze oprávněný zástupce kandidáta, a to do čtyřiceti osmi hodin od vyhlášení výsledku. Na platnost výsledků volby dohlíží Ústavní soud²⁰.

V Rakousku jsou náklady spojené s organizací voleb hrazeny z rozpočtů obcí. Ze spolkového rozpočtu je refundována fixní částka 0, 50 eur na registrovaného voliče, v případě konání druhého kola volby pak celkově 0, 84 eur na registrovaného voliče. Náklady spojené s volbou v zahraničí jsou celé hrazeny ze spolkového rozpočtu²¹. Na financování administrativní části týkající se voleb se podílí stát a zároveň samotní kandidáti na prezidenta, kteří jsou povinni složit příspěvek 3600 eur na náklady spojené s volbami.

Prezidentská volební kampaň, tak jak ji upravuje *Zákon o volbě prezidenta z roku 1971* a jeho pozdější úprava, je z velké části neregulovaná. Není zde žádné časové rozmezí, kdy by se volební kampaň měla konat, žádné omezení pro volební reklamu a jen pouze několik poznámek o omezení financování volební kampaně. Dále se zde také setkáme s poznámkou, že v době prezidentských voleb se nesmějí konat žádné jiné volby či hlasování v referendech²².

²⁰ Bundesministerium für Interes. *Bundespräsidentenwahlgesetz 1971 BGBl. Nr. 57 in der Fassung BGBl. I Nr. 12/2012*

(http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/Kunsttext_BPWG_Fassung_2012.pdf, 5. 4. 2014).

²¹ Bundesministerium für Interes. *Bundespräsidentenwahlgesetz 1971 BGBl. Nr. 57 in der Fassung BGBl. I Nr. 12/2012*

(http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/Kunsttext_BPWG_Fassung_2012.pdf, 5. 4. 2014).

²² Toto opatření zajišťuje hladký průběh prezidentských voleb, které díky tomu nepodléhají žádným vnějším vlivům, které by mohly ovlivnit volbu hlavy státu.

Kandidáti na post prezidenta nemají nárok na žádnou finanční podporu či příspěvek z veřejných rozpočtů na úhradu nákladů kampaně. Kandidáti mohou získávat příspěvky na kampaň z vlastních zdrojů, či příspěvků od fyzických osob, pro něž je strop až 7 milionů eur. Dalšími zdroji financování prezidentských kampaní mohou být příspěvky od právnických osob, které jsou zapsány v registru společností. Dále dobrovolné členské příspěvky z profesních, podnikatelských sdružení, institucí, nadací a fondů. Významným finančním zdrojem se stávají příspěvky od politických stran, které na rozdíl od prezidentských kampaní jsou financovány státem. Tudiž tady se můžeme setkat s tím, že stát financuje prezidentské volby nepřímo, a to prostřednictvím příspěvků politickým stranám²³²⁴. V tomto bodě shledávám velkou výhodu prezidentských kandidátů, kteří disponují podporou politické strany. Z finančního hlediska tito kandidáti budou dobře zajištěni a mohou vynaložit velké finanční prostředky do volební kampaně a reklamy.

V současné době tedy není v Rakousku žádný limit na výdaje ve volebních kampaních, včetně výdajů politických stran či sponzorství ve volebních kampaních. V Rakousku ani není povinná zpráva o financování prezidentských kampaní, avšak musí se vést záznamy o příspěvcích vyšších než 3500 eur. Tyto příspěvky musí být vedeny pod dárcovo jménem a adresou na stránkách zástupce kandidáta, který kandidáta podporuje ve volbě. Příspěvky vyšší než 50 000 eur a příspěvky politických stran musí být sděleny veřejně a opět zapsány na internetové

²³ V Rakousku je na vysoké úrovni financování politických stran ze státního rozpočtu. Stát vydává až 130 milionů eur ročně na sponzorování politických stran, což odpovídá cca 27 eur za každého registrovaného voliče.

²⁴ OSCE. *Republic of Austria Presidential Election 25 April 2010* (<http://www.osce.org/odihr/elections/69071?download=true>, 10. 4. 2014).

stránky zástupce kandidáta²⁵. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že ve financování prezidentských kampaní v Rakousku vládne „anarchie“, tak tomu není pravda. Financování prezidentských kampaní sice není omezeno zprávou týkající se vyloženě prezidentské kampaně, avšak je upraveno zprávami, které se týkají výdajů politických stran. Jedna zpráva je vydávána ročně a obsahuje veškeré příspěvky došlé politické straně. Tato zpráva je vydávána veřejně a každý k ní má přístup. Druhá zpráva je předložena Účetnímu dvoru a obsahuje veškeré příspěvky na volební kampaň vyšší než 7,260 eur. Tato zpráva není však veřejná, čímž se redukuje transparentnost financování²⁶. Tudíž se i v prostředí Rakouska setkáváme s určitou regulací prezidentské kampaně. V rámci prezidentské kampaně si můžeme povšimnout, že nastavení regulací počítá spíše se stranickými kandidáty, kteří se mohou opřít o podporu své strany, protože prezidentská kampaň je regulována skrz příspěvky politických stran svým kandidátům.

V posledních prezidentských volbách, které proběhly v roce 2010, se kladl velký důraz na získání nových voličů²⁷, kteří se díky snížení věkové hranice mohli zapojit do volby prezidenta. Z toho důvodu se prezidentské kampaně přesunuly z velké části do prostředí nových medií – Facebook, Twitter, YouTube apod.²⁸.

²⁵ Bundesministerium für Interes. *Bundespräsidentenwahlgesetz 1971 BGBl. Nr. 57 in der Fassung BGBl. I Nr. 12/2012*

(http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/Kunsttext_BPWG_Fassung_2012.pdf, 5. 4. 2014).

²⁶ OSCE. *Republic of Austria Presidential Election 25 April 2010*

(<http://www.osce.org/odihr/elections/69071?download=true>, 10. 4. 2014).

²⁷ Mluvíme zde cca o 900 000 nových voličů, kteří díky snížení věkové hranice mohli jít poprvé do voleb.

²⁸ Die Welt. *Österreichs Präsident Heinz Fischer wiedergewählt*

(<http://www.welt.de/politik/article7331899/Oesterreichs-Praesident-Heinz-Fischer-wiedergewaehlt.html>, 10. 4. 2014).

3.3 Rozbor prezidentských voleb

Tabulka č. 1: Přímé zvolení prezidentů v Rakousku.

Prezident	Nástup do úřadu	Kandidatura
T. Körner	1951	SPÖ
A. Schärf	1957, znovuzvolený	SPÖ
F. Jonas	1965, znovuzvolený	SPÖ
R. Kirchschräger	1974, znovuzvolený	Nestranický kandidát ²⁹
K. Waldheim	1986	ÖVP
T. Klestil	1992, znovuzvolený	ÖVP
H. Fischer	2010, znovuzvolený	SPÖ ³⁰

Zdroj: vypracováno autorem.

²⁹ Do prezidentské volby vstupoval jako nestranický kandidát, avšak disponoval podporou SPÖ. V roce 1980 byl znovuzvolený již jako kandidát obou velkých stran (SPÖ a ÖVP).

³⁰ V roce 2010 působil jako nestranický kandidát, avšak disponoval podporou SPÖ.

Důležité pro pochopení výsledků prezidentských voleb v Rakousku je nastavení stranického systému, ve kterém dominují dvě velké politické strany, jmenovitě sociální demokracie (SPÖ) a lidovci (ÖVP). V posledních dvaceti letech však můžeme sledovat proměnu stranického systému Rakouska, kde došlo k oslabení dvou politických stran. Nicméně vliv dvou velkých politických stran je patrný dodnes, což se promítá i do volby prezidenta republiky.

S ohledem na pravidla upravující kandidaturu na post prezidenta v Rakousku mohu říci, že podmínky jsou poměrně mírné a volební proces nijak neomezují, zpravidla se voleb však účastní pouze dva až čtyři kandidáti, z nichž jen ti s podporou dvou hlavních stran mají reálnou šanci uspět, viz tabulka č. 1. Žádný kandidát jiné politické strany nebo kandidát nezávislý ve volbách nezískal více než 16% hlasů a nikdy nepostoupil do druhého kola. V Rakousku dokonce nastalo několik případů, kdy dvě hlavní politické strany měly společného kandidáta na post prezidenta. Do funkce spolkového prezidenta jsou navrhovány zasloužilé a obecně respektované osobnosti, které jsou nekonfliktní, nikoli představitelé politických stran (Grinc, 2012: 144–145).

Vliv politických stran na volbu spolkového prezidenta v Rakousku je neoddiskutovatelný. Stranický systém dvou velkých politických stran brání proniknutí do prezidentské volby nestranickým kandidátům, což podporují výsledky doposud proběhlých voleb. Zároveň silná pozice vlády brání spolkovému prezidentu vstupovat aktivně do každodenní politiky, čemuž ještě napomáhá tuhá stranická disciplína, která nedovoluje prezidentovi vymezovat se vůči vlastní straně a obava z konfliktu s koaličním partnerem mu neumožňuje jednostranně ji podporovat (Müller, 1993: 471–481). Z toho důvodu se prezident snaží vystupovat jako konsensuální osoba, která se snaží hledat politický kompromis.

3.4 Pravomoci prezidenta

Do roku 1920 byly pravomoci rakouského prezidenta minimální. Nejenže nemohl rozpustit Národní radu, ale nejmenoval ani členy spolkové vlády, kteří byly voleni Národní radou na návrh jejího hlavního výboru. Avšak podle ústavní novelizace z roku 1929 je prezident volen v přímých volbách, díky čemuž disponuje rakouský prezident nezávislou demokratickou legitimitou na ostatních ústavních institucích, což vedlo i k posílení jeho pravomocí. Funkční období prezidenta trvá šest let, přičemž následné bezprostřední prodloužení mandátu je přípustné pouze jednou (Jeřábek-Joza, 2010: 40 – 41). Prodloužení funkčního období přímo voleného prezidenta příliš neodpovídá zvýšením jeho pravomocí, což by naopak mělo vést ke snížení jeho funkčního období.

Spolkový prezident zastupuje republiku navenek, přijímá a pověřuje vyslance, potvrzuje jmenování cizích konzulů, jmenuje konzulární zástupce republiky v cizině a uzavírá státní smlouvy. Dále mu přísluší jmenování spolkových úředníků včetně důstojníků a jiných spolkových funkcionářů a propůjčování služebních titulů těmto osobám. V jednotlivých případech může udělovat milost zákonně odsouzeným osobám či jim zmírnit nebo změnit tresty uložené soudy či zastavit trestněprávní řízení u trestních činů atd. (Klokočka, 2005: 463).

Důležitým bodem je jmenování spolkového kancléře, což je podle rakouské ústavy výhradně na spolkovém prezidentu, který jmenuje kancléře bez přímé účasti parlamentu. Zároveň ho prezident v duchu logiky poloprezidentského systému může spolu s celou vládou odvolat. Rakouský prezident však nikdy těchto pravomocí nevyužil. Dnes je proto

považováno právo odvolat kancléře a vládu za „právo mrtvé“ (Jeřábek-Joza, 2010: 45) a nepředpokládá se, že by se toto právo vžilo do praxe (Sartori, 2001: 134 – 135). Ve skutečnosti je tedy i on nucen brát zřetel na mocenské poměry a zpravidla respektuje výsledky voleb do Národní rady a jmenuje kancléřem předsedu politické strany, která získala ve volbách nejvíce poslaneckých mandátů.

Rakouský prezident má právo rozpustit Národní radu za určitých okolností, avšak svého práva rakouský prezident nevyužívá a je bráno jako za neakceptovatelné. Dále rakouskému prezidentovi náleží právo zpochybnit ústavnost zákonů přijatých parlamentem. Dříve než může být spolkový zákon vyhlášen a vstoupit v platnost, je nezbytné, aby byl podepsán prezidentem. Při této příležitosti má prezident právo podrobit daný zákon kontrole ústavnosti z hlediska toho, zda byl zákon přijat ústavní cestou³¹. Do roku 2008 se to v Rakousku nikdy nestalo, nicméně v roce 2008 využil Heinz Fischer svého práva a rozhodl se nepodepsat novelu živnostenského zákona, protože zákon odporoval ústavě. Přestože byl Fischer velkou částí odborné veřejnosti podporován, tak byl za tento krok podroben vlně kritiky. Fischerovi bylo vytýkáno, že jeho jednání by se mohlo do budoucna stát nebezpečným precedentem, který by mohl za určitých okolností znamenat posílení prezidentského charakteru republiky na úkor parlamentního (Jeřábek-Joza, 2010: 49).

Rakouský prezident může *de iure* podle svého uvážení tedy rozpustit parlament nebo vybrat osobu kancléře. Praxe je ale výrazněji jiná, kde silnější postavení jednoznačně třímá kancléř. Jedná se o důsledek poměru sil, který se vytvořil a na dlouhou dobu ustálil po druhé

³¹ Bundespraesident der Republik Österreich. *Powers in Detail* (<http://www.bundespraesident.at/en/functions/rights-and-responsibilities/powers-in-detail/>, 12. 4. 2014).

světové válce. V zemi tehdy vládla velká koalice křesťanských a sociálních demokratů. Dohromady obě strany disponovaly drtivou parlamentní většinou, což představovalo zásadní překážku pro aktivismus prezidenta, který toto rozložení sil musel respektovat (Hloušek-Kopeček-Šedo, 2011: 105). Dnes se sice v Rakousku původní dvoustranický formát proměnil v systém tří stran, ale i v této situaci je možno jakoukoli aktivitu prezidenta blokovat stejně účinně jako v situaci předešlé. Z rakouského příkladu tak plyne, že ani rozsáhlé pravomoci prezidenta zanesené do ústavy, nemusí nutně posouvat režim do jiné roviny, protože v praxi se prezident chová jinak (Sartori, 2001: 135). Tudíž se Rakousko řadí do parlamentního režimu.

4. POLSKO

V této kapitole se budu věnovat představení Polské republiky, kde se zaměřím na volební pravidla pro přímou volbu prezidenta a pokusím se rozebrat proběhlé prezidentské volby s cílem poukázat na vliv politických stran na volbu prezidenta v Polsku. Polsko je první ze tří zemí z postkomunistického prostoru, kterými se ve své práci budu zabývat. Z toho důvodu bych se nejprve chtěla podívat na důvody, které vedly k zavedení přímé volby prezidenta do polského politického systému. Tyto důvody byly úzce provázány s přechodem k demokracii a s přáním opozice volající po jejím zavedení, protože přímá volba prezidenta představovala vyšší legitimitu v očích voličů. V závěru kapitoly se podívám na pravomoci prezidenta a na to, zda došlo k jejich proměně při přechodu z nepřímé volby prezidenta na přímou volbu.

4.1 Ústavně-právní ukotvení institutu prezidenta v Polské republice

Významným milníkem ve formování hlavy státu bylo přijetí tzv. dubnové novelizace Ústavy 7. dubna 1989 na základě debat u „kulatého stolu“³², která však měla platit jen na přechodné období. Dubnová novelizace přinesla významné změny v uspořádání nejvyšších státních orgánů, ale prozatím ještě neznamenala zásadní kvalitativní průlom směrem k demokratizaci (Kubát, 2005: 38). Důležitou změnou bylo zavedení institutu prezidenta, který disponoval relativně rozsáhlými pravomocemi, ale důležité je zde také podotknout, že stále byl volen nepřímo na základě hlasování Národního shromáždění (Sejm a Senát) na šestileté funkční období. Tudíž v politickém systému Polské republiky zatím nefiguroval prvek přímé volby prezidenta (Mlejnek, 2000: 24–26).

Postavení prvního zvoleného prezidenta bylo však velmi slabé, protože bylo důsledkem politických dohod a ne svobodné vůle volitelů (poslanců a senátorů). Zvolený prezident Jaruzelski³³ si toho byl vědom a vyznačoval se umírněným politickým stylem, který korespondoval s demokratizačním procesem v Polsku a byl zcela loajální vůči vládě Tadeusze Mazowieckého³⁴. Tudíž nevyužíval pravomoci v plném rozsahu, jak byly definované ústavou. Avšak takováto situace byla dlouhodobě neudržitelná, již na jaře 1990 začaly sílit tlaky na jeho odstoupení a na

³² Debata u „kulatého stolu“ je označení pro debatu mezi komunistickou elitou a postkomunistickou opozicí.

³³ Wojciech Jaruzelski byl bývalý vůdce PRL.

³⁴ Tadeusz Mazowiecki byl nekomunistický premiér.

vypsání nových prezidentských voleb. W. Jaruzelski se přizpůsobil politické situaci a abdikoval (Kubát, 2005: 49).

Druhým zvoleným prezidentem již na základě přímé, všeobecné volby se stal Lech Wałęsa, který představovat naprostý opak bývalé prezidenta Jaruzelskiho. Wałęsa byl ve své funkci velice aktivní a často vstupoval do konfliktu s vládou. Nebál se používat své pravomoci v plném rozsahu, dokonce se snažil i o jejich rozšíření, což se mu následně podařilo, a to například v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky. Politickým bonusem tohoto velmi agilního prezidenta byla jeho aura historického vůdce antikomunistické opozice (Solidarity) z 80. let 20. století (Hloušek-Kopeček-Šedo, 2011: 104–105).

Ke změně postavení prezidenta došlo v roce 1992 s přijetím tzv. Malé ústavy, respektive *Ústavního zákona o vzájemných vztazích mezi zákonodárnou a výkonnou mocí Polské republiky a o územní samosprávě* ze dne 17. října 1992. Politický režim daný Malou ústavou byl poloprezidentský, což bylo důsledkem kompromisu mezi prezidentem Lechem Wałęsou, který prosazoval prezidencialismus, a parlamentními stranami, které usilovaly o zavedení parlamentarismu (Kubát eds., 2004: 272–273). Prezident se tedy výrazně dostává do popředí politického systému země a spolu s vládou se stává součástí výkonné moci. Jeho postavení posilovala přímá volba, která se konala na základě všeobecných voleb ve většinové dvoukolové variantě na pětileté funkční³⁵ období s možností jednoho znovuzvolení, tak i do jisté míry nejednoznačné ústavní vymezení, které mu dávalo prostor vést vlastní aktivní politiku (Kubát, 2008: 122–123).

³⁵ V tomto bodě se setkáváme se snížením funkčního období z šesti let na pět let, což koresponduje se zvýšením pravomocí prezidenta.

Wałęsovo volební období mimo jiné poznamenala i krátká zkušenost „kohabitace na polský způsob“, když Wałęsa musel v letech 1993 až 1995 koexistovat s levicovou vládní koalicí, jejíž jádro tvořil exkomunistický Svaz demokratické levice. I v důsledku této zkušenosti, která byla vnímána spíše negativně, nová ústava přijatá v roce 1997 výkonnou moc prezidenta výrazně omezila a Polsko se ústavně posunulo k parlamentnímu systému. Ovšem tato parlamentarizace byla viditelná v politické realitě už před přijetím nové ústavy, když se prezidentem v souboji s Wałęsou neúspěšně usilujícím o znovuzvolení stal v roce 1995 Aleksandr Kwaśniewski, jeden z leaderů exkomunistické levice. Kwaśniewski se na rozdíl od Wałęsy díky svému politickému původu, blízkému tehdejší vládní koalici, pouštěl mnohem méně do konfliktů a celkově volil výrazně konsenzuálnější politický styl než jeho předchůdce (Hloušek-Kopeček-Šedo, 2011: 105).

4.2 Volební pravidla

V této kapitole bych se již chtěla zabývat volebními pravidly pro přímou volbu prezidenta v Polské republice. Prezidentské volby jsou všeobecné, rovné, přímé a jejich realizace probíhá tajným hlasováním. Aktivní volební právo náleží všem občanům Polské republiky, kteří v den voleb dosáhli věku 18 let a kteří disponují aktivním volebním právem pro volby do Sejmu. V Polsku tedy není zavedena volební povinnost a možnost volby je ponechána na samotném voliči. Pasivní volební právo náleží všem občanům Polské republiky, kteří dosáhli věku 35 let a kteří rovněž disponují aktivním volebním právem pro volby do Sejmu. Polský prezident je volen na pět let a může být zvolen maximálně na dvě funkční

období, které však na sebe nemusí navazovat³⁶. Toto pravidlo shledávám velice zajímavým, protože většinou je nastaveno tak, že musí dojít k bezprostřednímu zvolení znovu prezidentem.

Prezidentské volby vyhlašuje maršálek Sejmu, a to vždy nejdříve sto dnů a nejpozději sedmdesát pět dnů před uplynutím funkčního období úřadujícího prezidenta. Končí-li funkční období prezidenta Polské republiky předčasně, určí maršálek Sejmu den volby během 14 dnů po ukončení prezidentova úřadu. Volebním dnem je den pracovního klidu v časovém rozmezí šedesáti dnů po dni vyhlášení voleb (Klokočka, 2005: 209–210). Na průběh voleb dohlíží Státní volební komise, oblastní a okrskové volební komise. Pro možnost hlasování jsou zřizovány volební okrsky pro obyvatele na území Polska a speciální volební okrsky pro občany pobývající v zahraničí (Kubát, 2000: 37–39).

Nyní se dostáváme k důležitému bodu, jímž je kandidatura na post prezidenta Polské republiky. Právo přihlašovat kandidáty mají státní občané, politická nebo společenská uskupení, kteří za tímto účelem zřizují volební výbory³⁷, jejichž prostřednictvím budou vést volební kampaně. Můžeme zde vidět patrné omezení volební kandidatury, protože kandidáta mohou přihlásit občané za předpokladu sebrání nejméně 100 000 podpisů voličů, kteří jsou nositeli volebního práva do Sejmu. Zároveň kandidáti musí s kandidaturou písemně souhlasit. Všichni kandidáti jsou pak v abecedním pořadí umístěni na volební lístek, a to nejpozději dvacet

³⁶ Kancelaria Sejmu. *Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej* (http://www.wos.net.pl/materialy/ustawa_o_wyborze_prezydenta_rzeczypospolitej_polskiej.pdf, 5. 4. 2014).

³⁷ Nominace a vedení volebních kampaní jsou svěřeny výlučně volebnímu výboru. Ten může být v prezidentských volbách vytvořen pouze voliči, jichž musí být přinejmenším 15.

dní před samotnou volbou³⁸. Všichni kandidáti musí usilovat o veřejnou podporu. Není zde tedy zvýhodnění parlamentních stran. Tudíž všichni kandidáti mají stejné startovací podmínky. Hranice 100 000 podpisů se může zdát velmi vysoká, ale v porovnání s oprávněnými voliči Polska je nastavena adekvátním způsobem a s ohledem na proběhlé prezidentské volby nepředstavuje její překročení problém³⁹. Avšak zároveň zde musím podotknout, že se prezidentských voleb účastní převážně kandidáti politických stran a nestraničských kandidátů je tu opravdu poskrovnu a nikdy nezaznamenali větší volební úspěch⁴⁰.

Volič hlasuje tak, že na volebním lístku označí jednoho kandidáta, kterému dá svůj hlas. Jiný způsob úpravy hlasovacího lístku není přípustný. Prezident Polské republiky je volen klasickým dvoukolovým většinovým systémem. V prvním kole hlasování musí získat jeden z kandidátů absolutní většinu odevzdaných platných hlasů, jinak se koná po 14 dnech druhé kolo hlasování. V něm se rozhodne mezi dvěma nejúspěšnějšími kandidáty z prvního kola a k vítězství jednomu z nich postačí většina platných odevzdaných hlasů. V případě, že jeden z postupujících kandidátů stáhne svou kandidaturu, ztratí pasivní volební právo, nebo zemře, postupuje do druhého kola třetí (a další) nejúspěšnější kandidát z prvního kola. Pokud by se druhého kola neúčastnili dva kandidáti, dojde k vyhlášení nových voleb. Navíc zde musím podotknout, že v případě Polska se nesetkáváme s lidovým hlasováním o odvolání prezidenta. Prezident je odvolatelný pouze na

³⁸ Kancelaria Sejmu. *Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej* (http://www.wos.net.pl/materialy/ustawa_o_wyborze_prezydenta_rzeczypospolitej_polskiej.pdf, 5. 4. 2014).

³⁹ Prezidentských voleb se účastní velký počet kandidátů.

⁴⁰ Neprošli do druhého kola s výjimkou podnikatele Tymńského, který soupeřil v roce 1990 s Wałęsou.

základě rozhodnutí Státního tribunálu. V prostředí Polské republiky lid může volit prezidenta, avšak již nedisponuje právem ho odvolat⁴¹.

Platnost volby zajišťuje Nejvyšší soud, u kterého má každý volič právo uplatnit námitky proti platnosti volby prezidenta Polské republiky, a to v souladu se zákonem stanovenými zásadami (Klokočka, 2005: 210). Námitku může volič podat nejpozději do tří dnů od konání samotné volby prezidenta. Svoji námitku musí mít volič podloženou ověřitelnými důkazy, na jejichž základě předkládá obvinění⁴².

Nyní bych se chtěla věnovat popisu volebních kampaní a jejich financování. Nejdůležitější entitou v rámci volebních kampaní – ať už se jedná o parlamentní volby či prezidentské volby, je ustanovení volebního výboru, v jehož rámci dochází k financování volebních kampaní. Volební výbor je speciální jednotka fungující pouze v období probíhající volební kampaně a v období několika měsíců poté, dokud nedojde k uzavření veškerých financí. Volební výbor může být založen politickou stranou, voliči či organizacemi. Důležitou postavou, která vystupuje v rámci celého výboru, je finanční zmocněnec, který se stará o finance plynoucí do volebních výborů. Finančním zmocněncem by měla být nestranná osoba, která není zapletená do politického života a zároveň není kandidátem na post prezidenta. Tudíž prvním krokem k zahájení volební kampaně, je

⁴¹ Sejm. *The Constitution of the Republic of Poland of 2 nd April, 1997* (<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>, 30. 3. 2014).

⁴² Kancelaria Sejmu. *Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej* (http://www.wos.net.pl/materialy/ustawa_o_wyborze_prezydenta_rzeczypospolitej_polskiej.pdf, 5. 4. 2014).

založení volebního výboru a jeho následné potvrzení Státní volební komisí⁴³.

Volební výbory musí dodržovat striktní pravidla v rámci jejich vedení volebních kampaní, např. je zakázáno vést volební kampaně v prostorách státních kanceláří a místních autorit a uvnitř armádních jednotek. Přímo ze zákona je zakázáno během volebních kampaní uspořádat tomboly s cennými dary, což by mohlo vyvolávat otázku – kupování si voličských hlasů výměnou za cenné dary. Dále je zakázáno podávat zadarmo alkohol během politických mítinků⁴⁴.

V Polsku jsou volební kampaně časově ohraničené. Měly by začínat patnáct dní před samotným volebním dnem a končit dnem volby, avšak již ve dne volby je zakázáno zveřejňovat předvolební výsledky a různé ankety, jež by mohly ovlivňovat voličovo rozhodnutí. Prezidentští kandidáti mají právo na stejný rozsah využívání veřejného zpravodajství (televize a rádia)⁴⁵.

Nedílnou součástí volebních kampaní je jejich financování, které by mělo být veřejné, transparentní a z vlastních zdrojů. Volební výbory jsou povinny si založit jeden volební účet, kam budou zaneseny všechny finanční příspěvky v průběhu celé volební kampaně. Zároveň by měly být všechny volební příspěvky zpřístupněny na jejich internetových stránkách a měly by obsahovat co nejvíce možných informací o dárcích (jméno a

⁴³ Election Code. *Financing of election campaigns* (file:///C:/Users/Aneta/Downloads/Poland%20Elections%20Code%20Section%201,2,3,4,9_2011%20(1).pdf, 5. 4. 2014).

⁴⁴ Batory Foundation. *Financing of Political Parties and Election Campaigns. Poland Country Report* (<http://www.politicalfinance.org/wp-content/uploads/2012/08/Poland-Country-Report-final-July-2012.pdf>, 5. 4. 2014).

⁴⁵ Batory Foundation. *Financing of Political Parties and Election Campaigns. Poland Country Report* (<http://www.politicalfinance.org/wp-content/uploads/2012/08/Poland-Country-Report-final-July-2012.pdf>, 5. 4. 2014).

příjmení sponzora, číslo částky atd.). Volební výbory jsou omezeny tím, že nemohou přijímat veřejné zdroje nebo tím, že nemohou přenášet finanční zdroje z jednoho výboru do druhého, v našem případě do volebního výboru⁴⁶. Toto opatření se týká politických stran, které v rámci své struktury uspořádání disponují více výbory. Z mého pohledu je zde důležité podotknout, že politické strany vlastní permanentní volební výbor, který jim slouží k financování volebních kampaní, jak do parlamentu, tak i při podpoře prezidentského kandidáta. V tomto bodě se setkáváme s výhodou prezidentských kandidátů, kteří mají podporu politické strany. Je sice pravda, že volební výbory mohou aktivně vybírat finanční prostředky na volební kampaně až v průběhu vyhlášení volebních kampaní. Avšak již ze začátku vstupují na pole volebního procesu s lepšími startovacími podmínky, a to prostřednictvím schváleného volebního výboru, který zároveň může vykazovat finanční rezervy z minulých voleb. Další výhodou může plynout ze zkušeností politických stran s volebními kampaněmi a jejich průběhem, díky čemuž mohou dobře připravit kandidáta na post prezidenta.

Nyní bych se chtěla zaměřit na financování prezidentských kampaní. Můžeme zde vidět tři základní finanční zdroje pro financování prezidentských kampaní. Prvním z nich je příspěvek od polských občanů žijících trvale na území Polské republiky. Příspěvek nemůže překročit patnáctkrát minimální plat v Polsku. Zároveň sem spadá i příspěvek od prezidentského kandidáta, který nemůže překročit více než čtyřicet pětkrát minimální plat. Současně však prezidentský kandidát musí být polským občanem. Druhým finančním zdrojem může být bankovní půjčka uskutečněná jedinečně za účelem voleb. Posledním zdrojem může být

⁴⁶ Election Code. *Financing of election campaigns* (file:///C:/Users/Aneta/Downloads/Poland%20Elections%20Code%20Section%201,2,3,4,9_2011%20(1).pdf, 5. 4. 2014).

příspěvek od politických stran, kde opět můžeme spatřovat výhodu kandidátů, kteří mají podporu politických stran. Příspěvky musí být uloženy na bankovní účet daného volebního výboru pomocí bankovního šeku, bankovního převodu či kreditní kartou. Jedná se tedy o bezhotovostní styk. Další možností financování prezidentských kampaní může být poskytnutí služeb bezplatně či pouze za symbolickou cenu. Mezi tyto příspěvky spadají pouze činnosti spojené s volební kampaní, a to roznos letáků, plakátů či rozšiřování sloganů jednotlivých kandidátů. Finanční výdaje za propagaci jednotlivých kandidátů nemůžou přesáhnout 80% výdajů volebního výboru. Ve smyslu propagace rozumím billboardy a různé televizní spoty⁴⁷. V rámci financování prezidentských kampaní je nejdůležitější soukromý sektor, protože financování ze státního rozpočtu je výslovně zakázáno ústavou. Tento zákaz se však nevztahuje na nepřímé financování, do něhož spadá bezplatné poskytování času ve veřejnoprávní televizi, na který mají právo všichni kandidáti bez výjimek.

Do tří měsíců od volby prezidenta je finanční zmocněnec pověřen dodáním finanční zprávy o stavu veškerých financí během volební kampaně Státní volební komisy. Po obdržení finanční zprávy od finančních zmocněnců je povinná Státní volební komise zveřejnit do třiceti dnů veškeré účetnictví volebních výborů ve veřejné úřední zprávě⁴⁸.

4.3 Rozbor prezidentských voleb

⁴⁷ Election Code. *Financing of election campaigns* (file:///C:/Users/Aneta/Downloads/Poland%20Elections%20Code%20Section%201,2,3,4,9_2011%20(1).pdf, 5. 4. 2014).

⁴⁸ Batory Foundation. *Financing of Political Parties and Election Campaigns. Poland Country Report* (<http://www.politicalfinance.org/wp-content/uploads/2012/08/Poland-Country-Report-final-July-2012.pdf>, 5. 4. 2014).

Tabulka č. 2: Přímé zvolení prezidenti v Polsku.

Prezident	Nástup do úřadu	Kandidatura
L. Wałęsa	1990	Solidarita
A. Kwaśniewski	1995 2000 byl znovuzvolený	SLD (postkomunistická levice)
L. Kaczyński	2005	Pis (Právo a spravedlnost)
B. Komorowski	2010	PO (Občanská platforma)

Zdroj: Vypracováno autorem.

Prvním zvoleným prezidentem v přímých prezidentských volbách se stal L. Wałęsa, což nebylo velkým překvapením. Wałęsa totiž představoval vůdce protikomunistické opozice Solidarity a jeho zvolení bylo jakýmsi vyústěním „výhry“ demokratického procesu nad komunistickým režimem.

Pro můj výzkum jsou však mnohem zajímavější pozdější přímé volby prezidenta počínající rokem 1995 dodnes, které nikdy nepřinesly výsledek, jež by se z hlediska podpory příslušných stranických formací konkrétním kandidátům daly analyzovat izolovaně od příslušné stranicko-systémové konfigurace, kterou v blízké době před či po prezidentských volbách přinesly volby do Sejmu. Konkrétně to znamená, že míra podpory konkrétního kandidáta v prezidentských volbách vždy korespondovala s volebním výsledkem příslušné nominující strany ve volbách do Sejmu.

V letech 1995 a 2000 vítězství kandidáta postkomunistické levice Kwaśniewského korespondovalo s faktem, že v prvním případě byla jeho nominující strana od roku 1993 stranou vládoucí, v druhém případě opoziční, ale již necelý rok po prezidentských volbách na podzim 2001 suverénně vyhrála volby do Sejmu. Vítězství kandidáta PiS Kaczyńského v roce 2005 přišlo jen pár týdnů poté, co jeho strana vyšla z parlamentních voleb jako nejsilnější. V roce 2010 kandidát PO Komorowski zvítězil v prezidentských volbách s podporou nejsilnější vládní strany i premiéra Donalda Tuska. PO zvítězila v parlamentních volbách v roce 2007 i 2011. Pokud jde o druhé nejsilnější, respektive v druhém kole poražené kandidáty, pak lze s výjimkou roku 2000 konstatovat, že vždy se jednalo o kandidáty podporované nejsilnější opoziční stranou (Hanáček, 2012).

Z předešlého odstavce vyplývá, že zvoleným prezidentem v Polsku se stává vždy kandidát velké politické strany, která v dané době disponuje většinou v parlamentu či v blízké době s ohledem na výsledky parlamentních voleb do Sejmu bude disponovat. Tudíž při analyzování prezidentských voleb v Polsku nelze vynechat rozložení sil v parlamentu. Jednoznačně tedy mohu konstatovat, že vliv politických stran na volbu prezidenta v Polsku je zřetelný. Dokonce mohu konstatovat, že kandidát na post prezidenta bez podpory politické strany nemá větší šanci na úspěch, což dokazují i druhá kola v rámci prezidentských voleb, kam se také dostávají kandidáti politických stran.

4.4 Pravomoci prezidenta

Od druhé poloviny 90. let můžeme o Polsku mluvit jako o parlamentní republice s relativně slabým prezidentem, který by měl vystupovat pouze jako hlava státu, garant kontinuity a dohlížet na dodržování ústavy. V následujícím odstavci bych se chtěla zaměřit na postavení prezidenta a na jeho pravomoci, tak jak je nyní definuje ústava.

Ústava z roku 1997 je velmi dlouhá a patří k nejrozsáhlejším v Evropě. Skládá se z preambule, 13 kapitol a 243 článků. Ústava je důsledkem mnoha kompromisů, jež se na ní podepsaly a snaží se obsáhnout mnoho odlišných politických, ideologických a světonázorových postojů, které se v polské společnosti vyskytují (Kubát, 2006: 148–149). Na druhou stranu však ústava nevybočuje ze standardů moderního evropského konstitucionalismu. Naprosto jasně definuje typ politického režimu, který je parlamentní (Dahl, 2001: 110–116), přestože přisuzuje prezidentovi republiky (vedle parlamentu) druhého reprezentanta lidu, protože je podle ústavy volen v přímých a všeobecných volbách.

V předešlých odstavcích jsme mohli vidět, že institut prezidenta Polské republiky prošel poměrně pestrou proměnou, od silného prezidenta až po relativně slabého prezidenta po zavedení nové ústavy z roku 1997. V dnešní době prezident Polské republiky disponuje pravomocemi shodnými s prezidenty v parlamentním režimu. Avšak z ústavně-právního hlediska můžeme považovat postavení polského prezidenta za silnější než u ostatních prezidentů v mnou zvolených zemích. V následujících odstavcích bych se chtěla zaměřit na pravomoci, které odlišují polského prezidenta od jeho středoevropských kolegů.

Kromě drobných rozdílů v pravomocích při mechanismu jmenování zástupců do určitých soudních nebo jiných státních úřadů, které ani nemají tak viditelný dopad na běžný politický chod, vybočuje polský prezident především ve dvou oblastech. První je zákonodárná

iniciativa. Prezident může vstoupit do legislativního procesu návrhem zákona, což aktivně až aktivisticky všichni soudobí prezidenti činili. Lze říci, že tato prerogativa posiluje prezidentovu legitimitu a jeho mediální obraz, neboť řada jich přicházela s prezidentským návrhem zákona v reakci na nějakou neutěšenou společenskou situaci, a to přesto, že vláda, někdy dokonce ze stejného politického tábora, pracovala na dokumentu podobného znění (Dostál, 2013).

Druhá důležitá pravomoc se týká práva veta, kterým pochopitelně disponuje i polský prezident. Při jeho použití je však znevýhodněna dolní komora parlamentu, která potřebuje k jeho přehlasování třípětinovou většinu při účasti přinejmenším poloviny poslanců. Při těsné koalici a nespolupracujícím prezidentovi vede tato skutečnost, buď k neschopnosti vlády prosadit své legislativní záměry, anebo k hledání spojenců v řadách opozice, což má většinou za důsledek další přetváření vládních návrhů zákonů (Mercik, 2009: 62–74). Ačkoli prezident nemá o mnoho více výkonných pravomocí než ostatní střeoevropští prezidenti, díky své roli v legislativním procesu může být především v období kohabitace jeho vliv na praktickou každodenní politiku poměrně vysoký (Dostál, 2013).

5. SLOVENSKO

V této kapitole se budu zabývat Slovenskou republikou, která se rozhodla přímou volbu prezidenta zanést do svého politického systému v roce 1999 po vleklé politické krizi, kdy parlament nebyl schopen kvůli vysoké fragmentaci zvolit nového prezidenta. Nejprve se detailněji podívám na okolnosti vedoucí k zavedení přímé volby prezidenta.

Následně se již zaměřím na volební pravidla, která ošetřují přímou volbu prezidenta na Slovensku a která jsou klíčová pro mou práci. Zaměřím se zde také na rozbor doposud proběhlých prezidentských voleb se snahou poukázat na skutečnost, zda byli vítězové členy politické strany či vystupovali jako nestraniční kandidáti. V závěru kapitoly se podívám na pravomoci prezidenta, kterými disponuje slovenský prezident po zavedení přímé volby.

5.1 Ústavně-právní ukotvení institutu prezidenta ve Slovenské republice

Slovensko se rozhodlo zavést přímou volbu prezidenta po vzniku patové situace, kdy parlament nebyl schopen zvolit prezidenta, jak jsem již stručně zmiňovala v předešlém odstavci. Významným problémem, který bránil zvolení nového prezidenta, byla vysoká fragmentace parlamentu a nevhodně zvolené kvórum potřebné ke zvolení prezidenta. Ke zvolení prezidentem bylo nutné získat 3/5 hlasů všech poslanců, tedy získat minimálně 90 hlasů ze 150, což se ukázalo v roce 1998 nemožným. Neschopnost mj. plynula z neochoty vládnoucí HZDS zvolit nového prezidenta, protože v době uvolnění úřadu prezidenta některé jeho pravomoci přecházejí na premiéra, jímž byl v té době Vladimír Mečiar. Mečiar často jednal v rozporu s ústavou a pro Mečiarovu éru se vžil název hybridní režim, tj. politické uspořádání mezi autoritativním režimem a volební demokracií (Kopeček, 2006: 190).

Klíčovým bodem pro zavedení přímé volby prezidenta se staly parlamentní volby v roce 1998, v nichž zvítězila nově zformovaná strana

s názvem Slovenská demokratická koalícia (SDK). Slovenská demokratická koalícia bola antimečiarovská koalícia, ktorá vo svojom volebnom programe zastávala stanovisko, ktoré podporovalo zavedenie priamej voľby prezidenta. Pro zavedenie priamej voľby prezidenta sa také koncom roku 1996 vyslovoval bývalý prezident Kováč, ktorý predpokladal vytvorenie patovej situácie, kedy parlament nebude schopný zvoliť nového prezidenta. Po víťazstve antimečiarovskej opozície, ktorá disponovala potrebnou väčšinou, došlo teda ke zmene ústavy. Novelizácia ústavy v roku 1999 zavedla prvok priamej voľby prezidenta do politického systému Slovenskej republiky. Ďalej prvok ľudového hlasovania o jeho odvolaní a doplnenie niektorých ďalších zákonov. K prvej priamej voľbe prezidenta došlo v květnu 1999 (Svoboda, 2000. Kopeček, 2002).

Spolu se zavedením priamej voľby prezidenta do politického systému Slovenskej republiky došlo i k upraveniu jeho pravomocí. Novelizácia Ústavy sa snažila o jasnejšie definovanie pravomocí prezidenta republiky a odstránila niekoľko nedostatkov pôvodného znenia Ústavy. Vytvorili sa tak ústavně-právne podmienky pre fungovanie priamo voleného prezidenta v podmienkach parlamentného režimu, kde prezident by mal pôsobiť ako neutrálna osoba, ktorá napomáha rádnemu chodu ústavného systému bez toho, aby sa politicky vyhraňovala. Tento predpoklad sa však postupom času ukázal ako mylný, pretože priame voľby sa nedajú vyhrať bez podpory relevantných politických strán. (Just, 2011: 10–11).

Došlo ke zrušeniu možnosti prezidenta účastiť sa zasadání vlády a predsedat jí. Ďalej došlo ke zrušeniu práva prezidenta sa kedykoľvek účastiť schůzí parlamentu bez udání dôvodu. Dôležité zmeny priniesla ústavná novela z roku 1999 v oblasti suspenzivního veta. Zrušila právo hlavy štátu vrácať Národnej rade ústavné zákony, možnosť veta ponechala len pri bežných zákonech. Posledným významným zásahom do pravomocí

prezidenta republiky bylo zavedení institutu kontrasignace některých jeho rozhodnutí. Těmito kroky se docílilo výraznějšího oddělení prezidenta v rámci systému dělby moci. Zároveň se postavení prezidenta mírně oslabilo⁴⁹. V rámci bližšího zkoumání toho o jaké pravomoci prezident přišel, můžeme hovořit spíše než o oslabení jeho postavení o snaze odpolitizování této funkce. Teoreticky se vytvořily předpoklady pro to, aby mohl být jakousi neutrální mocí, která napomáhá chodu ústavního systému bez toho, aby se výrazně politicky angažoval⁵⁰ (Giba, 2012: 108–109).

5.2 Volební pravidla

Nyní bych se chtěla zabývat již volebními pravidly pro přímou volbu prezidenta ve Slovenské republice. Aktivní volební právo náleží všem občanům Slovenské republiky, kteří v den volby prezidenta dovršili věku 18 let. Pasivní volební právo náleží všem občanům Slovenské republiky, kteří dosáhli věku 40 let⁵¹. Volbu vyhláší předseda Národní rady Slovenské republiky nejdéle 55 dní před dnem jejího konání. V prostředí Slovenské republiky se také nesetkáme s volební povinností občanů. Volební právo je ponecháno na rozvaze jednotlivých voličů⁵².

⁴⁹ Zrušením suspenzivního veta vůči ústavním zákonům, zavedením institutu kontrasignace.

⁵⁰ Reálné fungování prezidentských pravomocí se však může v praxi výrazně lišit.

⁵¹ Došlo zde k navýšení věkové hranice se zavedením přímé volby prezidenta. Předtím mohl být zvolen kandidátem občan, který dovršil věku 35 let.

⁵² MZV SK. *Ústava Slovenskej republiky*

([http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_F38FE30121A6A4BAC1257648004A9230_SK/\\$File/ustava.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_F38FE30121A6A4BAC1257648004A9230_SK/$File/ustava.pdf), 20. 4. 2014).

Podmíněný věk není jedinou podmínkou, kterou kandidáti na post prezidenta musí splnit. Kandidátem na prezidenta se může stát osoba, kterou navrhne nejméně 15 poslanců Národní rady Slovenské republiky. Druhou možností, jak mohou být kandidáti navrženi, je petice podepsaná nejméně 15 000 občany Slovenska, kteří mají právo volit do Národní rady. Občané svým podpisem vyjadřují sympatie danému kandidátovi, čímž kandidát získává potřebnou legitimitu k ucházení se o post prezidenta. V obou případech musí kandidát se svou kandidaturou písemně souhlasit⁵³. V případě Slovenska vidíme dvě možnosti, jak být zvolen kandidátem na post prezidenta. První možnost mohou ovlivnit politické strany, které mají poslance v Národní radě, díky čemuž mohou navrhnout kandidáta na post prezidenta. Druhá možnost je na občanech Slovenska, kteří se dobrovolně rozhodou vyjádřit podporu danému kandidátovi podpisem petice.

V souvislosti s navrhováním kandidátů na post prezidenta republiky je důležité si povšimnout, že veřejnost má poměrně širokou možnost zasáhnout do tohoto procesu. Ačkoliv podepsat petici s návrhem kandidáta mohou jen občané, kteří mají aktivní volební právo a kteří zároveň disponují pasivním volebním právem do Národní rady, tak stále v podmínkách Slovenské republiky mluvíme cca o 4 milionech osob. Díky tomu se výrazně ulehčuje vstup do volebního procesu i kandidátům, kteří mají menší stranické či finanční zázemí. Na jedné straně tento systém podporuje nestrannost kandidátů, což je z podstaty dobré. Avšak benevolentní podmínky pro získání kandidatury na post prezidenta přináší do volebního procesu velké množství kandidátů, díky čemuž dochází

⁵³ Info Volby. 46/1999 Z.z.
(http://www.infovolby.sk/data/_media/Zakon%20o%20sposobe%20volby%20prezidenta%20SR.pdf, 20. 4. 2014).

k rozmělnění hlasů mezi tyto kandidáty, kteří často nepřekročí ani 1% hlasů⁵⁴ (Giba, 2012: 105).

Prezident Slovenské republiky je volen na pětileté funkční období s možností jednoho znovuzvolení v bezprostředně navazujícím volebním období, což prezidenta Slovenské republiky řadí k prezidentům s průměrnou dobou funkčního období a jeho jedno znovuzvolení je ve shodě s parlamentním režimem. Volba prezidenta Slovenské republiky se koná na základě dvoukolového většinového systému. V prvním kole musí kandidát získat nadpoloviční většinu všech hlasů oprávněných voličů, pokud tomu tak není, koná se v rozmezí 14 dnů kolo druhé. Do druhého kola postupují dva kandidáti, kteří získali v prvním kole největší počet hlasů oprávněných voličů. Pokud se mezitím stane jeden z kandidátů nevolitelným⁵⁵, tak na jeho místo postupuje třetí v pořadí s největším počtem hlasů. Následně se stává prezidentem ten kandidát, který obdržel největší počet hlasů zúčastněných voličů. Podmínkou pro druhé kolo je účast dvou kandidátů. V případě nesplnění této podmínky se volba prezidenta neuskuteční a předseda Národní rady vyhlásí nové volby, které se budou konat do sedmi dnů od původní volby⁵⁶.

Zde bych se chtěla chvíli pozastavit. Je totiž důležité dobře porozumět výše zmíněnému volebnímu procesu hlasování. Ve Slovensku je volební proces nastaven tak, že v prvním kole je téměř nemožné zvolit

⁵⁴ V prvních přímých volbách se účastnilo 9 kandidátů, z nichž čtyři nepřekročili ani 1% hlasů a jeden kandidát dokonce nezískal ani 15 000 hlasů voličů, které byly potřeba k získání kandidatury. V roce 2004 se voleb účastnilo 11 kandidátů, v roce 2009 sedm kandidátů a v roce 2014 to bylo dokonce 14 kandidátů.

⁵⁵ Z důvodu smrti či odstoupením z volby.

⁵⁶ Info Volby. 46/1999 Z.z.

(http://www.infovolby.sk/data/_media/Zakon%20o%20sposobe%20volby%20prezidenta%20SR.pdf, 20. 4. 2014).

prezidenta, protože kandidát musí obdržet nadpoloviční většinu hlasů všech oprávněných voličů, což znamená i voličů, kteří se neúčastní voleb, ale mají právo se jich účastnit. Tato pojistka byla zavedena ve snaze zamezit zvolení radikálního kandidáta hned v prvním kole (Horváth-Juhás, 2012: 119). V prostředí Slovenska můžeme vidět tedy posílenou snahu, která se snaží zamezit zvolení radikálního kandidáta. Zvolený dvoukolový systém absolutní většiny totiž je již sám o sobě nastaven tak, aby dokázal eliminovat radikálního kandidáta díky možnosti konání druhého kola. Slovensko však ještě přidalo výše zmíněnou pojistku, díky které se musí konat druhé kolo⁵⁷.

Na volbu prezidenta dohlížejí tři volební orgány – Ústřední volební komise, Obvodní volební komise a Okrsková volební komise. Oprávněný volič předstupuje před Okrskovou volební komisí a hlasuje osobně, žádná jiná možnost se nepřipouští. Výsledky voleb vyhláší Ústřední volební komise. Na kontrolu ústavnosti a zákonitosti volby prezidenta republiky dohlíží Ústavní soud. Návrh na přezkoumání může podat nejméně pětina poslanců Národní rady, vláda, generální prokurátor anebo kandidát na prezidenta, který ve volbě nebyl úspěšný. Návrh je možné podat do deseti dnů od oznámení výsledků voleb prezidenta republiky (Giba, 2012: 107).

Ve Slovensku se také setkáváme s možností odvolání prezidenta prostřednictvím lidového hlasování. Lidové hlasování vyhláší předseda Národní rady Slovenské republiky na základě usnesení Národní rady přijatého nejméně třípětinovou většinou všech poslanců Národní rady. Poté je lidové hlasování zaneseno ve Sbírce zákonů Slovenské republiky a koná se do 30 dnů od přijetí usnesení. Právo hlasovat v lidovém

⁵⁷ Tato pojistka byla namířena proti zvolení prezidentem Mečiara v roce 1999.

hlasování mají všichni oprávnění voliči. Prezident je odvolaný na základě vyslovení nadpoloviční většiny všech oprávněných voličů⁵⁸. Pokud prezident nebude odvolán v lidovém hlasování, rozpustí prezident Národní radu Slovenské republiky do 30 dnů od vyhlášení výsledků lidového hlasování⁵⁹.

Nyní bych se chtěla věnovat vedení prezidentských kampaní a jejich financování. Prezidentská kampaň oficiálně začíná 15 dní před dnem volby a končí 48 hodin před samotným začátkem volby. Poté je státem zakázáno vést volební kampaně za účelem jakéhokoliv zviditelnění kandidátů, jak v jejich prospěch, tak i v jejich neprospěch, respektive vedení negativních kampaní proti jednotlivým kandidátům. V rámci veřejnoprávní televize a rádia mají všichni kandidáti stejné právo na využívání státem poskytnutého času na volební kampaně. Úhrady spojené s používáním telekomunikačních zařízení se hradí Slovenskému rozhlasu a Slovenské televizi ze státního rozpočtu. Náklady na kampaně v soukromých telekomunikačních zařízeních si kandidáti či politické strany a hnutí, které je navrhly, hradí sami. Majitelé rádií a televizí jsou však povinni poskytnout kandidátům stejné podmínky – stejný časový usek za stejných platových podmínek⁶⁰. Zde se setkáváme s nepřímým financováním ze státního rozpočtu Slovenské republiky.

⁵⁸ Vyhlášení lidového hlasování je nastaveno velice přísně, z toho důvodu je možné, že se nikdy nebude konat.

⁵⁹ Info Volby. 46/1999 Z.z.

(http://www.infovolby.sk/data/_media/Zakon%20o%20sposobe%20volby%20prezidenta%20SR.pdf, 20. 4. 2014).

⁶⁰ Info Volby. 46/1999 Z.z.

(http://www.infovolby.sk/data/_media/Zakon%20o%20sposobe%20volby%20prezidenta%20SR.pdf, 20. 4. 2014).

Na Slovensku panuje zákaz vedení volebních kampaní v prostorách, kde sídlí okrsková volební komise a v jejím bezprostředním okolí. Zákaz se vztahuje i na zveřejňování výsledků průzkumů veřejného mínění v době tři dnů před samotnou volbou. Pouze ústřední volební komise může uveřejňovat průběžné výsledky během sčítání všech výsledků hlasování⁶¹.

Náklady na kampaň jsou omezené částkou 132 775 eur. Kandidáti v průběhu svých kampaní nesmí překročit tuto částku, což se týká i jejich sponzorů. Do této částky jsou započítávány veškeré aktivity související s propagací kandidátů, např. reklamy, plakáty, letáky a vystupování v soukromých médiích apod.⁶².

Kandidát na post prezidenta je oprávněný získávat dary a jiné finanční příspěvky na podporu své kandidatury od fyzických osob, které mají trvalý pobyt na území Slovenské republiky, od právnických osob, které mají své sídlo na území Slovenské republiky či od politických stran a hnutí, které jsou taktéž registrované na území Slovenské republiky. Naopak kandidát nemůže přijmout dar ani jinou již nefinanční podporu od státu, státních orgánů či od orgánu územní samosprávy, protože by mohlo dojít ke střetu zájmů⁶³.

V případě Slovenska je také významným zdrojem finančních prostředků na vedení prezidentských kampaní soukromý sektor.

⁶¹ Info Volby. 46/1999 Z.z.
(http://www.infovolby.sk/data/_media/Zakon%20o%20sposobe%20volby%20prezidenta%20SR.pdf, 20. 4. 2014).

⁶² Info Volby. 46/1999 Z.z.
(http://www.infovolby.sk/data/_media/Zakon%20o%20sposobe%20volby%20prezidenta%20SR.pdf, 20. 4. 2014).

⁶³ Info Volby. 46/1999 Z.z.
(http://www.infovolby.sk/data/_media/Zakon%20o%20sposobe%20volby%20prezidenta%20SR.pdf, 20. 4. 2014).

Financování ze státního rozpočtu je výslovně zakázáno zákonem. Nicméně se tento zákaz nevztahuje na nepřímé financování, které zahrnuje poskytování bezplatně vysílacích časů ve veřejnoprávní televizi a rádiu za předpokladu rovnocenných podmínek pro všechny kandidáty.

Všichni kandidáti na post prezidenta jsou povinni vést si záznamy o všech darech, které dostaly na svoji propagaci. Následně musí záznamy o veškerých příjmech a výdajích, které vynaložili na svoji propagaci, zaslat Ministerstvu financí Slovenské republiky. Záznamy by měly obsahovat podrobné informace o sponzorech, pokud výše daru u fyzických osob překročila hranici 331 eur, u právnických osob se hranice pohybuje nad 3 319 eur. Oznámení o výši darů musí kandidát předložit nejpozději do 30 dnů od konání volby výše zmíněnému Ministerstvu financí⁶⁴.

5.3 Rozbor prezidentských voleb

Tabulka č. 3: Přímo zvolení prezidenti Slovenska.

⁶⁴ Info Volby. 46/1999 Z.z. (http://www.infovolby.sk/data/_media/Zakon%20o%20sposobe%20volby%20prezidenta%20SR.pdf, 20. 4. 2014).

Prezident	Nástup do úřadu	Kandidatura
R. Schuster	1999	SOP ⁶⁵
I. Gašparovič	2004 2009 byl znovuzvolený	HZD ⁶⁶ nestranický
A. Kiska	2014 (15.6.)	Občanský kandidát

Zdroj: Vypracováno autorem

Osoba prezidenta je ve Slovensku chápána jako jakási ústavní pojistka v případech politických krizí než jako osoba aktivně vystupující v politickém životě, čemuž odpovídají i jeho oslabené pravomoci po zavedení přímé volby. Přímá volba v teoretické rovině předpokládá, že vyprodukuje výraznou osobnost, avšak slovenská praxe tomu neodpovídá, protože všichni doposud zvolení prezidenti představovali typ úředníka než státníka.

Do prezidentských voleb v roce 2014 mohu říci, že šlo většinou o souboje mezi kandidáty velkých politických stran či kandidáty, kteří byli podporováni velkou politickou stranou⁶⁷. Prvně zvolený Schuster byl oficiálním kandidátem vládní koalice, proti kterému se postavil Mečiar, což vedlo k téměř jednotné podpoře oficiálního kandidáta vládní koalice.

⁶⁵ Strana občanského porozumění. SOP byla nejmenší strana nacházející se ve vládní koalici.

⁶⁶ Hutí za demokracii. HZD vzniklo odštěpením od HZDS.

⁶⁷ Do druhého kola se také dostávali kandidáti, kteří disponovali podporou politické strany.

Hrozba zvolení Mečiaru prezidentem zde figurovala jako mobilizační faktor ve prospěch druhého postupujícího kandidáta, v našem případě Schustera (Kopeček, 2002). Druhé přímé prezidentské volby kopírovaly stejný scénář, kdy se do druhého kola opět probíjela Mečiar, proti němu se postavil Gašparovič, který byl v médiích označován jako outsider volby. Avšak neschopnost vládní koalice se dohodnout na společném kandidátovi ho katapultovala na místo druhé. V druhém kole se proti sobě postavili tedy Mečiar a Gašparovič. Voliči se rozhodli pro volbu tzv. „menšího zla“ a zvolili do úřadu prezidenta Gašparoviče. Gašparovič v následujících volbách svůj úřad obhájil, protože disponoval podporou vládní strany SMER, která odmítla podporovat kandidátku pravice Radičovou⁶⁸ (Kopeček, 2008: 182–188).

Změnu přinesly až prezidentské volby v roce 2014, kdy zvítězil nestranický kandidát podnikatel Andrej Kiska, který v souboji o úřad prezidenta porazil současného premiéra Roberta Fica⁶⁹. Toto vítězství nestranického kandidáta poukazuje na fakt, že slovenští voliči jsou nespokojeni s vedením politiky na Slovensku. Můžeme zde vysledovat i určitou paralelu s Českou republikou, kde byl v první přímé volbě zvolen kandidát mimoparlamentní strany. Kiska nastoupí do úřadu v červnu tohoto roku.

⁶⁸ SMER je levicovou stranou a Iveta Radičová kandidovala za pravicovou stranu SDKÚ, která díky ní dosáhla jakési renesance po zkompromitování bývalým premiérem Dzurindou.

⁶⁹ ČT24. *Slovensko si zvolilo nového prezidenta, Andreje Kisku* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/267965-slovensko-si-zvolilo-noveho-prezidenta-andreje-kisku/>, 20. 4. 2014).

5.4 Pravomoci prezidenta

Pravomoci prezidenta prošly značnou proměnou po přijetí ústavní novelizace, která zaváděla prvek přímé volby prezidenta do politického systému Slovenské republiky. Navzdory předpokladu, že zavedením přímé volby prezidenta by mělo dojít i k posílení jeho pravomocí, se Slovensko rozhodlo naopak omezit některé jeho pravomoci. Z toho důvodu nyní slovenský prezident plní v první řadě reprezentativní funkci.

Prezident zastupuje Slovenskou republiku navenek, dojednávává a ratifikuje mezinárodní smlouvy. Dojednávávání mezinárodních smluv může však přenést na vládu Slovenské republiky anebo se souhlasem vlády na její jednotlivé členy. Prezident rovněž přijímá vyslance cizích států a pověřuje slovenské vyslance, jmenuje a odvolává předsedu vlády a její ministry, vedoucí představitelé ústředních orgánů a některé další státní a vojenské funkcionáře. Vedle toho jmenuje také rektory a profesory vysokých škol. Prezident má také právo propůjčovat státní vyznamenání, případně může výkonem tohoto práva pověřit jiný orgán. Může také udělovat amnestii, promíjet a zmírňovat tresty uložené trestními osudy, případně nařídit, aby trestní jednání vůbec nebylo zahájeno (Cabada-Hrobová, 2000: 73).

Prezident může rozpustit Národní radu Slovenské republiky, pokud Národní rada v období šesti měsíců od jmenování vlády neschválí její programové prohlášení. Prezident podepisuje zákony a zároveň může vrátit Národní radě návrh zákona s připomínkami do 15 dnů od jeho obdržení. Na návrh vlády vyhláší prezident válečný stav a na základě

rozhodnutí Národní rady vyhláší válku, pokud je Slovenská republika napadená nebo pokud tento akt vyplývá z mezinárodních závazků Slovenska o společné obraně. Na základě ústavního zákona prezident vyhláší výjimečný stav⁷⁰.

Podle výše vypsáných pravomocí mohu konstatovat, že prezident Slovenské republiky disponuje pravomocemi tak, jak jsou definovány v parlamentním režimu. Tudíž svou mírou pravomocí nevybočuje z řad parlamentních prezidentů. Naopak se zdá, že je v pozici oslabené v porovnání s ostatními prezidenty v parlamentním režimu, a to z důvodu ztráty možnosti navracet ústavní zákony zpět parlamentu.

6. ČESKÁ REPUBLIKA

V této kapitole se budu zabývat Českou republikou, která je z mnoha zvolených zemí nejmladší zemí, jež přistoupila na přímou volbu prezidenta. Nejprve se podívám na to, proč se Česká republika rozhodla zavést do svého parlamentního režimu nesourodý prvek přímou volbu prezidenta. Následně se již zaměřím na volební pravidla související s přímou volbou prezidenta a na financování prezidentských kampaní v rámci volby. Součástí této kapitoly bude také zhodnocení doposud proběhlých prezidentských voleb s důrazem na zapojování politických stran do prezidentské volby. V závěru kapitoly se podívám na pravomoci

⁷⁰ Prezident Slovenskej republiky. *Postavenie prezidenta SR* (<http://www.prezident.sk/?postavenie-prezidenta-sr>, 20. 4. 2014).

prezidenta po zavedení přímé volby a na to, zda došlo k jejich změně nebo zda zůstaly v nezměněné podobě.

6.1 Ústavně-právní ukotvení institutu prezidenta v České republice

Otázka zavedení přímé volby prezidenta v České republice se začala objevovat již od samotného vzniku Československé republiky v roce 1918, nejde tedy o otázku novou (Kysela, 2008: 235) Avšak otázka byla spíše jen diskutována a postrádala reálné koncepce. S prvním návrhem změny Ústavy, která by měla zavést přímou volbu prezidenta do českého prostředí, přišla až v roce 2001 Čtyřkoalice. Tento návrh byl však velmi omezený, zabývající se pouze mechanismem volby, což se stalo typickým pro téměř všechny další návrhy. Navrhovatelé totiž žádným způsobem neřeší otázku pravomocí hlavy státu nebo způsobu jejich uplatňování. Neřeší ani otázku vyvozování odpovědnosti za činy a úkony, které prezident republiky učiní. Zachována má tedy být úplná neodpovědnost hlavy státu, velmi přísné podmínky pro zahájení impeachmentu, ale přitom relativně silné postavení prezidenta vybaveného částečnými pravomocemi, které může vykonávat sám, bez součinnosti s dalšími ústavními orgány (Kudrna, 2011: 1310).

Návrh se tedy týkal v podstatě jen mechanismu volby hlavy státu. Volitelný by měl být každý občan České republiky, který dovrší věku čtyřiceti let. Každý kandidát, ať už navržený politickou stranou nebo občany, měl získat podporu alespoň dvaceti tisíc voličů. Tento požadavek, zcela vyrovnávající šance každého kandidáta, kdy nemělo existovat

zvýhodnění pro parlamentní politické strany, je třeba ocenit jako výrazně demokratický. Samotná volba měla probíhat systémem absolutní většiny, počítané z odevzdaných platných hlasů. V případě rovnosti hlasů v druhém kole měl rozhodnout los. Nicméně tento návrh byl po svém předložení zamítnut hned v prvním čtení. Avšak stal se jakýmsi vzorem pro další vznesené návrhy (Kudrna, 2012: 18).

Další návrhy se objevovaly v několika vlnách, kdy nejsilnější tendence o zavedení přímé volby prezidenta se dostávaly do povědomí české veřejnosti od roku 2010⁷¹⁷². Přímá volba prezidenta byla chápána jako posílení vlivu voličů na politiku. Postoje voličů k zavedení přímé volby prezidenta do politického systému České republiky dokládá i provedený průzkum veřejného mínění, kdy se pro zavedení přímé volby vyslovilo více než polovina oprávněných voličů. Tudíž zájem o zavedení přímé volby byl ze strany voličů chápán pozitivně směrem ke změně z nepřímé volby na přímou volbu s tím, že by pravomoci prezidenta měly být ovšem omezené (Ďurďovič, 2012).

Nakonec byl návrh ústavního zákona schválen v únoru 2012, kdy ho podepsal prezident Václav Klaus. První přímá volba se uskutečnila o rok později, tedy v roce 2013⁷³. V prostředí České republiky je patrné, že politické strany s ohledem na množství navržených zákonů týkajících se přímé volby prezidenta vyvíjely snahu o medializování této problematiky ve prospěch zanesení přímé volby prezidenta do politického systému ČR. Nicméně schválená podoba přímé volby prezidenta České republiky vzbuzuje rozpaky, protože nebyly ošetřeny pravomoci prezidenta, které

⁷¹ Vládní návrh ústavní novely se dostal do programového prohlášení vlády ze srpna 2010.

⁷² Zastanci přímé volby také poukazovali na neschopnost parlamentu zvolit hlavu státu a na několikáté opakování voleb.

⁷³ Senát. *Senát schválil zavedení přímé volby prezidenta* (http://www.senat.cz/zpravodajstvi/napsali_item.php?id=31, 18. 4. 2014).

přinášely nejasnosti ohledně úlohy a postavení prezidenta v České republice⁷⁴. Z toho důvodu se domnívám, že přímá volba prezidenta republiky nebyla dotažena do konce, a to v rovině ústavněprávní, což by do budoucna mohlo představovat problém.

6.2 Volební pravidla

V této kapitole se budu zabývat volebními pravidly pro přímou volbu prezidenta v České republice. Volba prezidenta republiky se koná tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva. Právo volit prezidenta ČR má každý občan, který dosáhl věku 18 let. V České republice není povinná volební účast. Voliči se tedy mohou rozhodnout jít k volbám na základě svého vlastního uvážení. Pasivním právem disponují občané, kteří jsou volitelní do Senátu a splní podmínky, které jsou spojené s kandidaturou⁷⁵.

Možnost kandidatury se stává klíčovým bodem, který musí být splněn, aby se daná osoba mohla stát oficiálním kandidátem na post prezidenta republiky. Navrhovat kandidáty je oprávněn každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let, pokud podpoří jeho návrh petice podepsaná nejméně 50 000 občany České republiky oprávněnými volit prezidenta. Další možností je získat kandidaturu díky návrhu

⁷⁴ Viz pravomoci prezidenta republiky ve vztahu k zahraničí. Procedura impeachmentu se zdá z hlediska podmínek skoro nemožná (je potřeba součinnost obou komor, kdy návrh musí být podpořen 3/5 přítomných senátorů a schválen 3/5 všech poslanců). Pozitivním posunem může sice být možnost obžalování prezidenta pro hrubé porušování ústavního pořádku, avšak reálně je toto ustanovení prakticky nemožné.

⁷⁵ Poslanecká sněmovna PČR. *Ústava České republiky* (<http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>, 20. 4. 2014).

nejméně dvaceti poslanců nebo deseti senátorů⁷⁶. V tomto bodě shledávám zvýhodněné postavení politických stran, které mají zastoupení v parlamentu a jejichž kandidáti nemusí usilovat o veřejnou podporu. Tudíž zde nejsou nastavené stejné startovací podmínky. Navíc podmínka 50 000 podpisů oprávněných voličů se může zdát velmi vysoká a může výrazně znevýhodnit nestranické kandidáty, kteří nebudou schopni takové to podpory dosáhnout. Zároveň tato hranice může také představovat problém i v rámci ověřování pravosti podpisů.

Volba prezidenta republiky se koná v posledních šedesáti dnech volebního období úřadujícího prezidenta republiky, nejpozději však třicet dnů před uplynutím volebního období úřadujícího prezidenta republiky. Pokud však dojde k uvolnění úřadu prezidenta, koná se volba prezidenta do devadesáti dnů. Volbu prezidenta vyhlašuje předseda Senátu nejpozději devadesát dnů před jejím konáním. Funkční období prezidenta je pětileté s jednou možností bezprostředního znovuzvolení⁷⁷. Prezidenta České republiky můžeme zařadit k prezidentům s průměrným funkčním obdobím a jeho jedno znovuzvolení je ve shodě s parlamentním režimem.

Prezidentem republiky je zvolen ten kandidát, který obdrží nadpoloviční většinu platných hlasů oprávněných voličů. Pokud není takový kandidát, koná se za čtrnáct dní po začátku prvního kola volby druhé kolo volby, do kterého postupují dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola volby, kteří obdrželi nejvyšší počet hlasů oprávněných voličů. Při rovnosti hlasů postupují do druhého kola volby všichni kandidáti, kteří v prvním kole získali nejvyšší počet platných hlasů

⁷⁶ Volba prezidenta České republiky. *Podmínky přímé volby prezidenta ČR* (http://www.volba-prezidenta.cz/podminky_prime_volby_prezidenta/, 20. 4. 2014).

⁷⁷ Senát. *Zákon o volbě prezidenta ČR* (http://www.senat.cz/dokumenty/o_senatu/zakon_o_volbe_prezidenta_republiky.php?ke_dni=1.1.2007&O=9, 20. 4. 2014).

oprávněných voličů. Pokud kandidát, který postoupil do druhého kola, přestane být volitelný za prezidenta republiky před druhým kolem volby anebo se práva kandidovat vzdá, postupuje do druhého kola kandidát, který v prvním kole volby získal další nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů. Druhé kolo se koná i tehdy, účastní-li se ho pouze jeden kandidát⁷⁸. Prezidentem republiky je zvolen kandidát, který obdržel ve druhém kole volby nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů. V případě, že je takových kandidátů více, tak prezident není zvolen a do deseti dnů se vyhlásí nová volba prezidenta republiky. V prostředí České republiky se neseťkáváme s možností lidového hlasování o odvolání prezidenta⁷⁹.

Povinnost informovat občany o době a místě konání prezidentské volby ukládá zákon starostům. Starosta obce musí nejpozději do patnácti dnů před konáním prvního volebního dne občanům oznámit, do jakých volebních okrsků jednotlivé části obce náleží. V oznámení také uvede adresy volebních místností pro daný volební okrsek. Seznam volebních místností zveřejňují starostové obcí na obecních internetových stránkách. Volební místnosti musí mít viditelně vyvěšený vzor hlasovacích lístků a tištěný zákon o volbě prezidenta České republiky včetně změn některých zákonů, a to k nahlédnutí pro voliče. Každý volič musí hlasovat osobně, není možné zastoupení. V případě žádosti je možné volit pomocí přenosné volební schránky, a to především ze závažných zdravotních nebo rodinných důvodů. Volební komise pro tyto účely vyšle dva své členy s touto přenosnou volební schránkou do místa pobytu voliče. V případě podezření manipulace s hlasy se navrhovatelé kandidáta a

⁷⁸ Takto konané druhé kolo je velice problematické, protože zde není stanoven žádný počet hlasů, kolik by měl kandidát získat, aby byl zvolen prezidentem.

⁷⁹ Senát. *Zákon o volbě prezidenta ČR*

(http://www.senat.cz/dokumenty/o_senatu/zakon_o_volbe_prezidenta_republiky.php?ke_dni=1.1.2007&O=9, 20. 4. 2014).

občané ČR mohou do sedmi dnů od konání volby odvolat proti výsledku volby k Nejvyššímu správnímu soudu⁸⁰.

Nyní bych se chtěla zaměřit na vedení volebních kampaní v přímých prezidentských volbách v České republice. Každý kandidát na post prezidenta republiky je povinen ke dni podání kandidátní listiny si zřídit volební výbor, který má nejméně 3 a nejvýše 5 členů. Členové volebního výboru odpovídají za financování volební kampaně a společně a nerozdílně odpovídají za závazky volebního výboru. Rozhodnutí volebního výboru jsou přijímána jednomyslně a navenek jej zastupuje jeho písemně pověřený člen. Členy volebního výboru jsou vybíráni kandidátem na funkci prezidenta republiky. Členem volebního výboru může být fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let a jako člen volebního výboru je označen na kandidátní listině, s čímž musí písemně souhlasit⁸¹.

Součástí vedení volební kampaně je zřízení účtu, který je každý kandidát povinen zřídit nejpozději ke dni podání kandidátní listiny a kam budou převedeny veškeré finanční prostředky vybrané do tohoto dne na podporu kandidatury a na volební kampaň. Volební výbor do 5 dnů od registrace kandidátní listiny zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup na internetových stránkách kandidáta veškeré údaje o finančních prostředcích převedených na volební účet, a to s uvedením přehledu o původu těchto prostředků⁸². Zároveň Ministerstvo vnitra tyto informace zveřejní na svých internetových stránkách určených pro volby. Volební

⁸⁰ Volba prezidenta České republiky. *Volební místnosti a způsob hlasování v prezidentských volbách* (http://www.volba-prezidenta.cz/volebni_mistnosti_a_zpusob_hlasovani/, 20. 4. 2014).

⁸¹ MV ČR. *Informace k volební kampani při volbě prezidenta České republiky* (<http://www.mvcr.cz/clanek/informace-k-volebni-kampani-pri-volbe-prezidenta-ceske-republiky.aspx>, 20. 5. 2014).

⁸² Včetně uvedení jména, příjmení, data narození a adresy místa pobytu fyzické osoby, která tyto prostředky poskytla, nebo jde-li o právnickou osobu, včetně uvedení její obchodní firmy nebo názvu, sídla a identifikačního čísla osoby, bylo-li přiděleno.

učet zaniká teprve poté, co z něj byly převedeny veškeré finanční prostředky nevyužité na volební kampaň⁸³.

Volební kampaň musí respektovat pravidla, která jsou určena pro její vedení. Dále volební kampaň musí být čestná a poctivá, což znamená, že nesmí být zveřejňovány nepravdivé informace o kandidátech ve snaze očernit je. V době začínající 16 dnů a končící 48 hodin před zahájením volby prezidenta mají kandidáti na funkci prezidenta republiky, jejichž kandidátní listina byla zaregistrována, vyhrazeno v České televizi 5 hodin a v Českém rozhlase 5 hodin bezplatně poskytnutého vysílacího času⁸⁴. Vyhrazený vysílací čas se kandidátům, rozdělí rovným dílem. Poskytování zdarma vysílacího času ve veřejnoprávních médiích představuje financování nepřímé ze státního rozpočtu České republiky. V době počínající třetím dnem před dnem volby prezidenta a končící ukončením hlasování nesmějí být žádným způsobem zveřejněny výsledky předvolebních nebo volebních průzkumů. Zároveň v objektu, kde je umístěna volební místnost a v jejím bezprostředním okolí, je ve dnech probíhající volby, zakázáno vést volební agitaci pro kandidáty na funkci prezidenta⁸⁵.

Financování volební kampaně zahrnuje veškeré příjmy a výdaje na volební kampaň. Celkovou transparentnost voleb zajišťuje účetnictví, které se vede v plném rozsahu a které zahrnuje veškeré údaje o

⁸³ MV ČR. *Informace k volební kampani při volbě prezidenta České republiky* (<http://www.mvcr.cz/clanek/informace-k-volebni-kampani-pri-volbe-prezidenta-ceske-republiky.aspx>, 20. 5. 2014).

⁸⁴ Ve druhém kole mají kandidáti vyhrazeno každý 1 hodinu ve výše zmíněných médiích.

⁸⁵ MV ČR. *Informace k volební kampani při volbě prezidenta České republiky* (<http://www.mvcr.cz/clanek/informace-k-volebni-kampani-pri-volbe-prezidenta-ceske-republiky.aspx>, 20. 5. 2014).

finančních prostředcích přijatých za účelem vedení volební kampaně⁸⁶. Volební kampaň kandidáta na post prezidenta je ohraničena stropem, kdy výdaje na volební kampaň nesmí přesáhnout částku 40 000 000 Kč včetně daně z přidané hodnoty, pokud se kandidát účastní pouze prvního kola, anebo částku 50 000 000 Kč opět včetně daně z přidané hodnoty, pokud se kandidát účastní prvního i druhého kola volby. Do této částky se započítávají částky, které kandidát na post prezidenta republiky uhradil nebo má uhradit, včetně částek, které uhradily nebo se zavázaly za kandidáta uhradit třetí osoby. V případě poskytnutí bezplatného daru na volební kampaň nebo za cenu nižší než obvykle, se do této částky započítává jeho obvyklá cena. Na oprávněnost výsledku dohlíží Nejvyšší správní soud v Praze⁸⁷.

Významným zdrojem finančních prostředků se tak stává soukromý sektor, ve kterém sehrávají hlavní roli politické strany, s jejichž podporou počítají hlavně kandidáti, kteří byli navrženi politickou stranou. Na financování prezidentských volebních kampaní se stát podílí pouze nepřímo, a to poskytnutím vysílacího času ve veřejnoprávních médiích všem kandidátům rovným dílem či poskytnutím veřejných prostorů pro vedení kampaní, vylepování plakátů apod.

6.3 Rozbor prezidentských voleb

⁸⁶ Uvedení jména, příjmení, data narození a adresy místa pobytu fyzické osoby, která tyto prostředky poskytla, nebo, jde-li o právnickou osobu, s uvedením její obchodní firmy nebo názvu, sídla a identifikačního čísla osoby, bylo-li přiděleno.

⁸⁷ MV ČR. *Informace k volební kampani při volbě prezidenta České republiky* (<http://www.mvcr.cz/clanek/informace-k-volebni-kampani-pri-volbe-prezidenta-ceske-republiky.aspx>, 20. 5. 2014).

Tabulka č. 4: Přímé zvolení prezidenti České republiky.

Prezident	Nástup do úřadu	Kandidatura
M. Zeman	2013	Občanský kandidát ⁸⁸

Zdroj: Vypracováno autorem

Výsledek voleb v České republice vykazuje jistou odchylku od předpokladu, že kandidáti velkých politických stran jsou a priori favoriti voleb, protože zmínění kandidáti zaznamenali ve volbách velký propad (Pajas, 2013: 475–477). Tento fakt se přičítá averzi českých voličů k velkým etablovaným politickým stranám v souvislosti s jejich diskreditací s medializovanými korupčními skandály jejich představitelů a mírou propojení těchto stran s různými zákulisními zájmovými skupinami a klientelistickými sítěmi⁸⁹⁹⁰. Nicméně výhra Miloše Zemana nedokazuje, že by se čeští voliči přikláněli k volbě nestranického kandidáta. Zeman sice ve volbě vystupoval jako nestranický kandidát, avšak v minulosti byl

⁸⁸ Zeman byl členem SPOZ, ale SPOZ nebyla parlamentní stranou. Z toho důvodu Zeman musel získat na podporu své kandidatury 50 000 hlasů. V průběhu prezidentské kampaně mu SPOZ poskytla finanční prostředky na její vedení. V případě Zemana nemůžeme mluvit o nestranickém kandidátovi.

⁸⁹ ČT24. *Kauza Rath? Největší politický skandál od pádu komunismu* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/177456-kaucha-rath-nejvetsi-politicky-skandal-od-padu-komunismu/>, 21. 4. 2014)

⁹⁰ Novinky. *Peake: Je to grandiózní skandál ve vedení ODS* (<http://www.novinky.cz/domaci/304968-peake-je-to-grandiozni-skandal-vedeni-ods.html>, 20. 4. 2014).

spojen s jednou velkou stranou České republiky, a to ČSSD, jíž byl dlouhá léta předsedou. Zeman byl také premiérem České republiky v letech 1998 – 2002⁹¹.

V České republice zatím proběhla pouze jedna přímá volba prezidenta. Z toho důvodu nemohu kvalitně posoudit vliv politických stran na volbu prezidenta v České republice. I přes tuto skutečnost si však myslím, že vliv politických stran je patrný i v České republice. Zeman se totiž mohl těšit podpoře, jak ze své strany SPOZ, tak i části ČSSD, která se k němu přiklonila již v prvním kole volby, a to i přesto, že ve volbě měla svého kandidáta. Zároveň Zeman mohl těžit ze své politické minulosti, která mu jistě zachovala řadu stoupců. Zeman se tedy rozhodně nemůže chápat jako apolitický kandidát.

6.4 Pravomoci prezidenta

V této kapitole bych se ráda zabývala pravomocemi prezidenta republiky. Podívám se na ty pravomoci, které by mohly vyvolávat možné spory. Prezident republiky podle ústavních i běžných zákonů obsazuje jmenováním řadu pozic jak ve sféře výkonné a soudní moci, tak i mimo tyto složky (NKÚ, ČNB, rektori VŠ atd.) (Antoš, 2012: 36). Často zde však chybí jasná lhůta, do kdy prezident má jmenovat premiéra a vládu, proto může docházet k průtahům ve jmenování jednotlivých členů. Velice

⁹¹ Burson-Marsteller Insight. *Czech Presidential Election* (<http://burson-marsteller.eu/wp-content/uploads/2013/02/BURSON-MARSTELLER-CZECH-PRESIDENTIAL-ELECTION-INSIGHT-2013-FINAL2.pdf>, 20. 4. 2014).

sporným je také to, že prezident může libovolně jmenovat členy ČNR, což může vyvolávat značné pochybnosti z pohledu nestrannosti tohoto rozhodnutí. V budoucnu by mohlo dojít k tomu, že nějaká finanční skupina bude podporovat konkrétního kandidáta s vidinou získání pozic v ČNB⁹².

Další spornou oblastí je zahraniční politika, do které prezident vstupuje díky řadě pravomocí poskytnutých mu Ústavou. Prezident zastupuje stát navenek, přijímá vedoucí zastupitelských misí, pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí a sjednává a ratifikuje smlouvy, přičemž sjednávání může přenést na vládu či její jednotlivé členy⁹³. Prezident je klíčovým aktérem jak na začátku procesu (sjednává mezinárodní smlouvu), tak na konci (ratifikuje). Vzhledem k významu těchto otázek se na procesu rozhodování podílí také Parlament (musí dát souhlas k ratifikaci) a vláda (kontrasignací), ale pouze s možností jej zablokovat, nikoliv sjednat či ratifikovat smlouvu, se kterou prezident republiky nesouhlasí. Tomu odpovídá i skutečnost, že prezident republiky má pouze možnost, nikoliv povinnost sjednávání mezinárodních smluv přenést na vládu (Antoš, 2012: 37–38). Je sice pravda, že v praxi prezident této možnosti využívá a že tato praxe se stala jakousi ústavní zvyklostí. Avšak nikde není zaneseno, že by nastávající prezidenti nemohli tuto praxi kdykoliv zrušit a sjednávat smlouvy sami, což by mohli chápat jako své právo, které vychází z posílené legitimacy postavení prezidenta díky přímé volbě. V brzké době by mělo dojít k přehodnocení prezidentských pravomocí a k jejich jasnějšímu definování, aby prezident nedisponoval širokou manévrovací plochou k vykonávání své vlastní politiky (Mlejnek, 2002).

⁹² ČT24. *Poslanci už pracují na tom, jak změnit prezidentské pravomoci* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/264845-poslanci-uz-pracuji-na-tom-jak-zmenit-prezidentske-pravomoci/>, 18. 4. 2014).

⁹³ Pražský hrad. *Pravomoci prezidenta* (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/pravomoci-prezidenta.shtml>, 18. 4. 2014).

7. KOMPARACE PŘÍMÝCH PREZIDENTSKÝCH VOLEB V RAKOUSKU, POLSKU, SLOVENSKU A ČESKÉ REPUBLICE

Tabulka č. 5: Volební pravidla pro přímou volbu prezidenta.

VOLEBNÍ PRAVIDLA				
Země	RAKOUSKO	POLSKO	SLOVENSKO	ČESKÁ REPUBLIKA
Aktivní volební právo	16 let	18 let	18 let	18 let
Pasivní volební právo	35 let	35 let	40 let	40 let
Volební povinnost ANO - NE	NE zrušena 2007	NE	NE	NE
Právo navrhnout kandidáta	6 000 oprávněných voličů, kandidát musí uhradit 3 600 € (příspěvek na náklady voleb)	100 000 občanů oprávněných volit do Sejmu	15 poslanců nebo alespoň 15 000 občanů, kteří mají aktivní, ale i pasivní volební právo do Národní rady	20 poslanců nebo 10 senátorů nebo 50 000 oprávněných voličů
Většina nutná ke zvolení v prvním kole	více než polovina všech platných hlasů (50% + 1 hlas)	více než polovina všech platných hlasů (50% + 1 hlas)	více než polovina všech hlasů oprávněných voličů (50% + 1 hlas)	více než polovina všech platných hlasů (50% + 1 hlas)

Postup do druhého kola	2 kandidáti s největším počtem hlasů, v případě rovnosti rozhoduje los	2 kandidáti s největším počtem hlasů	2 kandidáti s největším počtem hlasů	2 kandidáti s největším počtem hlasů, v případě rovnosti postupuje více kandidátů
Odstup od druhého kola	3 týdny	2 týdny	2 týdny	2 týdny
Většina nutná ke zvolení ve druhém kole	více než polovina všech platných hlasů (50% + 1 hlas)	největší počet všech platných hlasů	největší počet všech platných hlasů zúčastněných voličů	největší počet všech platných hlasů
Nutnost alespoň 2 kandidátů v druhém kole	Ne může se hlasovat i o zvolení jediného kandidáta	ANO pokud tomu tak není konají se nové volby	ANO pokud tomu tak není konají se nové volby	Ne
Odvolení se proti výsledku	do 48 hodin, pouze zástupce kandidáta, k Ústavnímu soudu	do 72 hodin, oprávněný volič, k Nejvyššímu soudu	do 10 dnů 1/5 poslanců Národní Rady, vláda, Generální prokurátor, neúspěšný kandidát, k Ústavnímu soudu	do 7 dnů občané, navrhovatelé kandidáta, k Nejvyššímu správnímu soudu
Funkční období prezidenta	6 let	5 let	5 let	5 let
Znovuzvolení prezidenta	ANO, pouze 1x v bezprostředně navazujícím volebním období	ANO, pouze 1x, ne nutně v bezprostředně navazujícím volebním období	ANO, pouze 1x v bezprostředně navazujícím volebním období	ANO, pouze 1x v bezprostředně navazujícím volebním období
Lidové hlasování o odvolání prezidenta	ANO	NE prezidenta může odvolat pouze Státní tribunál	ANO	NE

Zdroj: vypracováno autorem.

V této kapitole bych se chtěla zabývat srovnáním prezidentských voleb v mnou zvolených zemích. Zaměřím se zde na komparaci volebních pravidel zanesených do tabulky č. 5. V úvodu své práce jsem si nastínila tezi, že nastavení volebních pravidel bude vycházet ze stejného základu, z důvodu relativní blízkosti zemí. S ohledem na výsledky zaznamenané v tabulce č. 5. se domnívám, že má teze byla oprávněná, protože všechny země volí svého prezidenta v přímých volbách konaných na základě dvoukolového většinového systému. Tudíž i forma volebních pravidel odpovídá této volbě. Avšak při bližším zkoumání obsahu konkrétních volebních pravidel u každé země, jsou zde patrné odchylky.

Všechny země mají nastavenou věkovou hranici pro aktivní i pasivní volební právo pro volbu prezidenta. V tomto ohledu vyniká svým nastavením pro aktivní volební právo Rakousko, které se rozhodlo věkovou hranici snížit z 18 let na 16 let. Podle mého názoru ke snížení této hranice došlo na základě snahy o posílení volební účasti. V rámci pasivního práva se zde setkáváme s nižším věkem třiceti pěti let u Rakouska a Polska, naopak Slovensko a Česká republika se rozhodly pro hranici čtyřiceti let. V současné době v žádné ze zemí není zavedená povinná volební účast voličů. Všechny země ponechávají právo volit na rozhodnutí oprávněných voličů.

Důležitým bodem pro přímou volbu prezidenta je možnost kandidatury. Setkáváme se zde se dvěma typy. Prvním z nich je navrhování kandidátů oprávněnými voliči, kteří kandidátovi vyslovují podporu svým podpisem na petici, která ho navrhuje na prezidentského kandidáta. Druhým způsobem je získání kandidatury prostřednictvím návrhu poslanců či senátorů v parlamentu. Pro první způsob se rozhodly Rakousko a Polsko, kde Rakousko kombinuje tuto volbu ještě

s uhrazením povinného příspěvku na náklady voleb. Tento způsob umožňuje stejné startovací podmínky všem kandidátům na prezidenta, protože všichni kandidáti na post prezidenta bez rozdílu musejí usilovat o veřejnou podporu prostřednictvím získávání podpisů od oprávněných voličů. Ve druhém způsob získávání kandidatury, pro který se rozhodly Slovensko a Česká republika, dochází k privilegování stranických kandidátů, kteří mají podporu parlamentních stran. Nicméně je důležité zde podotknout, že Slovenská a Česká republika se rozhodly pro kombinaci druhého a prvního typu kandidatury. Tudíž zde nedochází k eliminaci nestraničských kandidátů. Avšak v prostředí České republiky můžeme hovořit o relativně vysoké hranici k získání oficiální kandidatury. Možná by bylo na místě uvažovat o jejím snížení, což by mohlo usnadnit i kontrolu podpisů.

Již několikrát jsem zmiňovala, že přímé volby prezidenta ve všech mnou zvolených zemích probíhají na základě většinového dvoukolového systému. Toto tvrzení potvrzuje i fakt, že v prvním kole je nutné ke zvolení prezidentem získat absolutní většinu všech hlasů, čehož mohou dosáhnout opravdu silní kandidáti. Z toho důvodu zvolení v prvním kole není tak časté, zároveň se však nevylučuje. V tomto bodě bych se chtěla pozastavit u Slovenské republiky, která se odlišuje od ostatních zemí svým nastavením pro zvolení prezidenta v prvním kole přímé volby. Ve Slovensku ke zvolení v prvním kole je potřeba získat více než polovinu všech hlasů oprávněných voličů, což znamená, že ke zvolení v prvním kole může dojít jen za předpokladu, že kandidát získá více než polovinu hlasů všech voličů, kteří mají právo volit. V praxi to znamená, že hlasy jsou vypočítávány od všech oprávněných voličů, co můžou volit, což znamená i od voličů, kteří se neúčastní voleb, ale mají právo se jich účastnit. V důsledku této ústavní pojistky je znemožněno zvolit prezidenta

v prvním kole, což má své historické příčiny, které jsem blíže vysvětlovala v kapitole o Slovensku.

Rozpory můžeme spatřovat i v možnosti postupu kandidátů do druhého kola. Logicky by se nabízelo to, že druhého kola se mohou účastnit pouze dva kandidáti, kteří získali v prvním kole nejvíce hlasů. Toto tvrzení však můžeme vztáhnout pouze k Polsku a Slovensku, kde se v případě absence dvou kandidátů na post prezidenta ve druhém kole, vyhlásují nové volby. Setkáváme se zde tedy s podmínkou dvou kandidátů ve druhém kole. V Rakousku do druhého kola však může postoupit i pouze jeden kandidát, o jehož zvolení se bude rozhodovat v rámci plebiscitu, kde se položí otázka, zda voliči chtějí daného kandidáta prezidentem či nikoliv. Z toho důvodu je potřeba ke zvolení opět více než polovina všech platných hlasů i ve druhém kole. Pokud by se tak nestalo, vyhlásují se nové volby. V České republice je také možné hlasovat pouze o jediném kandidátovi ve druhém kole, avšak v českém pojetí je na rozdíl od rakouského její smysl nejasný, protože není staveno, že v takovém případě musí kandidát získat většinu hlasů, aby byl zvolen. Pokud by skutečně ve druhém kole volby zbyl pouze jeden kandidát, zdá se přitom logické umožnit lidu toho kandidáta odmítnout a volby opakovat s novými alternativami, jak to předpokládá rakouská úprava (Grinc, 2012: 148). Zároveň je v české volbě prezidenta umožněno postupu do druhého kola více kandidátům, pokud dojde k rovnosti hlasů.

Ve všech případech prezidentských voleb vidíme časový odstup mezi prvním a druhým kolem volby, kde se nabízí prostor pro vedení prezidentských kampaní kandidátů postupujících do druhého kola. S tím, že Rakousko má nejdelší odstup mezi koly, který činí 3 týdny. Ostatní státy přistoupily na odstup dlouhý 2 týdny.

Ve všech zemích existuje možnost odvolání se proti výsledku volby. Avšak již se dané země rozcházejí v úpravě možnosti iniciování odvolání, v časovém rozmezí, dokdy se mohou daní aktéři odvolat proti výsledku volby a k jaké soudní instituci se daní aktéři mohou obracet. V Rakousku se proti výsledku volby může odvolat pouze zástupce kandidáta a to do 48 hodin k Ústavnímu soudu. Ústavní soud je taktéž hlavní institucí pro odvolání se proti výsledku na Slovensku, ke kterému se může obrátit pětina poslanců Národní rady, vláda, Generální prokurátor či neúspěšný kandidát s prosbou přezkoumání výsledků voleb do 10 dnů. V Polsku je daným aktérem oprávněný volič, který se může odvolat do 72 hodin k Nejvyššímu soudu. V České republice mohou přezkum voleb iniciovat navrhovatelé kandidátů na prezidenta⁹⁴ a občané ČR, kteří se odvolávají k Nejvyššímu správnímu soudu. V prostředí Rakouska a Slovenska můžeme spatřovat tendenci o omezení aktérů, jež se mohou odvolávat proti výsledku volby. Tato tendence podle mého názoru pramení ze snahy nezahlcovat soudní soustavu připomínkami všech oprávněných voličů.

Funkční období prezidentů se řadí k průměrným pětiletým funkčním obdobím s výjimkou Rakouska, jehož prezident je volen na 6 let. Všichni prezidenti mohou být znovuzvoleni pouze jednou. O bezprostředním znovuzvolení mluvíme ve spojení s Rakouskem, Slovenskem a Českou republikou. Polsko se naopak vykazuje odchylkou, kdy prezident nemusí být zvolen v bezprostředně navazujícím funkčním období.

Důležitým prvkem spojeným s přímou volbou prezidenta by mělo být i jeho možné odvolání v lidovém hlasování. S tímto prvkem se v praxi

⁹⁴ Poslanci, senátoři a oprávnění voliči.

setkáváme pouze u Rakouska a Slovenska, kdy v prostředí Slovenska je však nutné zkonstatovat, že podmínky pro jeho konání jsou nastaveny velice přísně, což reálně téměř vylučuje jeho proveditelnost. V Polsku se setkáváme s možností odvolání prezidenta pouze Státním tribunálem. V České republice se naopak setkáváme s procedurou impeachmentu, v rámci níž může dojít k žalobě prezidenta, ke které je však potřeba součinnosti obou komor parlamentu. Tudíž reálná možnost odvolání prezidenta se nalézá pouze v Rakousku, což může být způsobeno tím, že prezident zde disponuje rozsáhlými pravomocemi, a původně se s ním počítalo jako s aktérem výkonné moci.

Na závěr této kapitoly bych chtěla říci, že volební pravidla i přes některé jasné rozdíly vykazují určité shody, které přičítám tomu, že dané země se rozhodly zvolit stejný volební systém pro přímou volbu prezidenta. Z toho důvodu si myslím, že má teze ohledně nastavení volebních pravidel nastíněná v úvodu byla správná, a to i přes to, že obsahově se volební pravidla v některých ohledech liší.

8. ZÁVĚR

Cílem této práce bylo, prostřednictvím komparace volebních systémů čtyř evropských zemí, jmenovitě Rakouska, Polska, Slovenska a České republiky, posoudit vliv volebních pravidel na volební proces. Cíl práce jsem si v úvodu shrnula do několika výzkumných otázek, na které se zde pokusím odpovědět. Zároveň jsem v úvodu vyslovila několik tezí, které jsem se snažila v průběhu práce ověřit či naopak falzifikovat. Tomu jsem se snažila i uzpůsobit strukturu práce tak, aby nebylo obtížné

rozpoznat to, jaké kapitoly nám pomohou objasnit nastíněné otázky a teze v úvodu.

V kapitole s názvem *Ústavně-právní ukotvení institutu prezidenta* jsem hledala odpověď na otázku – Jaké důvody vedly dané země zanést do svého politického systému prvek přímé volby prezidenta. Tato kapitola mi také sloužila k ověření mé teze, zda země měly stejný motiv k zavedení přímé volby prezidenta do svého parlamentního režimu. V rámci této práce jsem zjistila, že má teze byla mylná, protože země se rozcházely v tom, proč se rozhodly zavést tento relativně nesourodý prvek institutu přímo voleného prezidenta do parlamentního režimu. Zároveň bych zde chtěla odpovědět na otázku, zda tato změna volby prezidenta se podepsala na změně jeho pravomocí směrem k jejich posílení. Odpověď na tuto otázku jsem hledala v kapitole s názvem *Pravomoci prezidenta*.

Rakousko sáhlo po přímo voleném prezidentovi na základě snahy oslabit disfunkční parlament ve prospěch moci výkonné, což měl zajistit přímo volený prezident. Logicky tedy došlo i k posílení jeho pravomocí. Nicméně v prostředí Rakouska je důležité podotknout, že rakouský prezident disponuje rozsáhlými pravomocemi pouze „na papíře“, v praxi se však chová jinak. De facto má hlavní slovo kancléř a prezident zastává pouze reprezentativní funkce.

Institut prezidenta prošel nejzajímavější proměnou v Polsku. Polsko se rozhodlo zavést prvek přímo voleného prezidenta do svého režimu již v roce 1990, což úzce souviselo s vývojem po pádu komunismu. Prezident měl ztělesňovat jakéhosi garanta politické transformace a ochránce demokratických principů. Tento fakt umocňovala skutečnost, že prvně zvoleným prezidentem se stal Lech Wałęsa, který byl vůdcem antikomunistické opozice Solidarity. Wałęsa se snažil o posílení svých pravomocí, což se mu částečně povedlo a jeho režim se

vykazoval poloprezidentskými rysy. Tento režim byl však spíše chápan negativně. Z toho důvodu se Polsko rozhodlo pro úpravu prezidentských pravomocí v Ústavě z roku 1997. Od druhé poloviny 90. let můžeme o Polsku mluvit jako o parlamentní republice. I přes tuto skutečnost však musím říci, že polský prezident disponuje poměrně rozsáhlými pravomocemi ve vztahu směrem k parlamentu. Týká se to hlavně jeho práva veta a zákonodárné iniciativy.

Slovensko se rozhodlo zavést přímou volbu prezidenta do svého politického systému v roce 1999 po vleklé politické krizi, kdy parlament nebyl schopen kvůli vysoké fragmentaci zvolit nového prezidenta. Volba prezidenta v přímých volbách se tedy stala východiskem z politické krize, která blokovala politický systém. Spolu se zavedením přímé volby prezidenta do politického systému Slovenska, došlo i k úpravě prezidentských pravomocí. Šlo hlavně o jasné definování pravomocí, aby nemohlo docházet k jejich zneužívání. V případě Slovenska došlo k oslabení prezidentských pravomocí za účelem vytvoření ústavně-právních podmínek pro fungování přímo voleného prezidenta v podmínkách parlamentního režimu.

Česká republika se rozhodla pro přijetí institutu přímo voleného prezidenta na základě vyslyšení hlasů občanů volajících po volbě prezidenta v přímých volbách, což se zcela vymyká předešlým důvodům zavedení přímé volby prezidenta. Nicméně však musím podotknout, že i český parlament měl určité problémy se zvolením prezidenta, kdy muselo docházet k opakované volbě. Zároveň občané ČR byli vystaveni několika četným snahám politických stran o její zavedení v podobě několika neschválených návrhů volby. Z toho důvodu se řadím k argumentu, že k zanesení přímé volby prezidenta v ČR došlo na základě snah politických stran o její zavedení, jež bylo následně podpořeno hlasy voličů.

Schválená podoba přímé volby prezidenta ČR však vzbuzuje rozpaky, protože nebyly ošetřeny pravomoci prezidenta, které přinášely nejasnosti ohledně úlohy a postavení prezidenta v ČR. Prezident má poměrně rozsáhlé kreační pravomoci a pravomoci v zahraniční politice. Pokud by se prezident rozhodl využívat své pravomoci v plné míře, mohlo by dojít k posílení postavení prezidenta na úkor vlády, čímž by zároveň mohlo dojít k posunu mocenského těžiště v současném ústavním systému ČR. Z toho to důvodu se domnívám, že by mělo dojít ke komplexnějšímu ošetření přímé volby prezidenta v ČR.

Poslední otázkou, na kterou jsem hledala odpověď, byla otázka – Jakým způsobem se do přímé volby zapojují politické strany s ohledem na nastavení volebních pravidel (navrhování kandidátů a financování prezidentských kampaní)? S touto otázkou mohu spojit snahu o verifikaci či naopak falsifikaci mé druhé teze, ve které se domnívám, že z důvodu zavedení přímé volby prezidenta došlo ke snížení vlivu politických stran na volbu prezidenta. Za účelem hledání odpovědi na tuto otázku a tezi jsem se zaměřila na kapitoly s názvem *Volební pravidla* a *Rozbor prezidentských voleb*.

Ve všech případech s ohledem na výsledky doposud proběhlých voleb mohu konstatovat, že dochází k ovlivňování prezidentských voleb politickými stranami. Ve Slovensku a České republice toto ovlivňování začíná již privilegovanou možností parlamentních stran navrhovat do souboje o post prezidenta své kandidáty prostřednictvím poslanců a senátorů v parlamentu. V Rakousku a Polsku disponují všichni stejnými startovacími podmínkami, kdy kandidáti musí hledat veřejnou podporu mezi občany, kteří jim ji vyslovují prostřednictvím podepsaných petic. V tomto bodě však musím zkonstatovat, že vysoký počet potřebných podpisů ke kandidatuře opět zvýhodňuje kandidáty politických stran, kteří

jsou schopni s podporou politické strany tento limit lépe překročit. Výsledky doposud konaných voleb nám dokazují, že do druhého kola se většinou proboujevají kandidáti politických stran bez ohledu na to, kdo kandidáty navrhuje. Zároveň mohu říci, že kandidáti vládních stran jsou většinou úspěšnější v obsazování postu prezidenta, což platí hlavně pro Rakousko a Polsko. V České republice a na Slovensku se v posledních proběhlých prezidentských volbách objevil trend, kdy voliči raději sahají po kandidátech nestranických, i když v případě ČR jen stěží můžeme hovořit o apolitickém kandidátovi. Nicméně mohu říci, že byl v ČR zvolen kandidát mimoparlamentní. Vliv politických stran je zřetelný i ve financování prezidentských volebních kampaní, kdy kandidáti politických stran disponují stabilní finanční základnou, díky příspěvkům svých politických stran, což jim zajišťuje dostatek financí na vedení kvalitních volebních kampaní.

S ohledem na výše zmíněná fakta jsem došla k závěru, že má teze byla opět mylná. V případě zavedení přímé volby prezidenta se stále volba prezidenta odráží v politické soutěži mezi stranami, kdy je nutné zveřejňovat spojení politických stran jako celků podporující dané kandidáty. Tudíž nedošlo k oprostění se od vlivu politických stran na volbu prezidenta.

Poslední mnou nastíněná teze se týkala předpokladu, že nastavení volebních pravidel bude vycházet ze stejného základu. Touto tezí jsem se zabývala v kapitole s názvem *Komparace přímých prezidentských voleb v Rakousku, Polsku, Slovensku a České republice*. V této kapitole jsem došla k závěru, že nastavení volebních pravidel opravdu vychází ze stejného základu, a to z důvodu zvoleného volebního systému, který ve všech zemích probíhá na základě většinového systému ve dvoukolové variantě. Výše zmíněné země si však volební pravidla

upravila tak, aby jim lépe vyhovovala. Díky tomu můžeme vidět mezi zeměmi určité odchylky, avšak z podstaty země využívají stejná volební pravidla v trochu modifikované verzi.

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- Antoš, M. (2012). Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby. In: Kudrna, J. eds., *Ústavní postavení prezidenta republiky a jeho způsob volby* (Praha: Karolinum), s. 27-43.
- Buton, A. A. – Settle, R. F. (1978). The Economic Theory of Regulation and Public Financing of Presidential Election. *Journal of Political Economy*. 2/1978, s. 245-257.
- Cabada, L. – Hrobová, M. (2000). Slovenská republika. In: Cabada, L. – Dvořáková, V. eds., *Komparace politických systémů III.* (Praha: VŠE), s. 57-93.
- Carey, J. – Shugart, M. S. (1992). *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics* (Cambridge: University Press).
- Dahl, R. (2001). *O demokracii* (Praha: Portal).
- Dostál, V. (2013). Prezident v Polsku – pravomoci, tradice a osobnosti. *Demokratický střed*. 25. 2. 2013.
- Duverger, M. (1980). A New Political System Model Semi – Presidential Governemnt. *European Journal of Political Research*. Vol. 8, No. 2, s. 165-187.
- Đurđovič, M. (2012). Postoje občanů k prezidentskému úřadu. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* (http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a6758/f3/pi120210a.pdf, 20. 4. 2014).

- Elkins, Z. – Gibson, T. – Cheibub, J. A. (2013). Beyond Presidentialism and Parliamentarism. *British Journal of Political Science*. 14. 11. 2013, s. 1-30.
- Ellis, A. – Reilly B. – Reynolds, A. eds. (2005). *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook* (Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance).
- Gallagher, M. – Laver, M. – Mair, P. (2006). *Representative Government in Modern Europe. Institution, Parties, and Governments* (New York: The McGraw-Hill).
- Giba M. (2012). Vplyv priamej voľby na ústavné postavenie prezidenta republiky na Slovensku. In: Kudrna, J. eds., *Ústavní postavení prezidenta republiky a jeho způsob volby* (Praha: Karolinum), s. 101-115.
- Gretschew, M. – Pintor, L. R. – Sullivan, K. (2012). Compulsory Voting in Western Europe. *IDA* (http://www.idea.int/publications/voter_turnout_weurope/upload/cha%20pter%203.pdf, 15. 4. 2014).
- Grinc, J. (2012). Přímá volba spolkového prezidenta v Rakousku. In: Kudrna, J. eds., *Ústavní postavení prezidenta republiky a jeho způsob volby* (Praha: Karolinum), s. 139-151.
- Hanáček, V. (2012). Strategie politických stran v přímé prezidentské volbě. *Revue politika*. 9. 12. 2012.
- Heywood, A. (2008). *Politologie* (Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk).
- Hloušek, V. (2013). Heads of State in Parliamentary Democracies: The Temptation to Accrue Personal Power. In: Hloušek, V. eds., *Presidents above parties? Presidents in Central and Eastern*

Europe, Their Formal Competencies and Informal Power. (Brno: Muni Press), s. 19-29.

Hloušek, V. – Kopeček, L. – Šedo, J. (2011). *Politické systémy* (Brno: Barrister & Principal).

Hloušek, V. (2007). Přímá volba prezidenta: český kontext. *Literární noviny*. 6. 12. 2007, s. 263-285.

Horváth P. – Juhás, P. (2012). Zavádzanie priamej voľby prezidenta na Slovensku a jeho dôsledky. In: Kudrna, J. eds., *Ústavní postavení prezidenta republiky a jeho způsob volby* (Praha: Karolinum), s.115-129.

Hřebejk, J. (2012). Nominace kandidátů na funkci rezidenta republiky, pasivní volební právo a volební systém prezidenta ve vybraných státech Evropské unie. In: Kudrna, J. a eds., *Ústavní postavení prezidenta republiky a jeho způsob volby* (Praha: Karolinum), s. 165-172.

Cheibub, J. A. – Limongi, F. (2002). Democratic Institutions and Regime Survival: Parliamentary and Presidential Democracies Reconsidered. *Annual Review of Political Science*. 2002, s. 1-30.

Chytílek, R. eds. (2009). *Volební systémy* (Praha: Portal).

Jeřábek, M. – Joza, J. (2010). Role prezidenta. In: Jeřábek, M. eds., *Srovnání politických systémů Německa a Rakouska* (Plzeň: Adela), s. 39-52.

Just, P. (2011). Direct Presidential Elections in Slovakia – An Inspiration for the Czech Republic?. *The Prague Journal of Central European Affairs*. 2011, s. 8-16.

Klokočka, V. (1996). *Ústavní systémy evropských států* (Praha: Linde).

- Klokočka, V. (2005). *Ústavy států Evropské unie, 2. díl* (Praha: Linde).
- Kopeček L. (2006). *Demokracie, diktatury a politické stranictví na Slovensku* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).
- Kopeček, L. (2008). Prezident v politickém systému Slovenska. In: Brunclík, M. – Novák, M. eds., *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě* (Praha: Dokořán), s. 171-211.
- Kopeček L. (2002). Strana občanského porozumění – strana na „jedno použití“. *Středoevropská politická studie*. 2-3/2002.
- Kubát, M. (2005). *Demokracie v Polsku – Politický systém Polské republiky (1989–2005)* (Praha: Slon).
- Kubát, M. eds. (2004). *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy* (Praha: Eurolex Bohemia).
- Kubát, M. (2000). *Politika v Polsku po roce 1989: Volby, volební systémy a jejich politické konsekvence* (Praha: Karolinum).
- Kubát, M. (2008). Prezident v politickém systému Polska. In: Brunclík, M. – Novák, M. eds., *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě* (Praha: Dokořán), s. 119-129.
- Kubát, M. (2006). *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století* (Praha: Dokořán).
- Kudrna, J. (2012). Přímá volba prezidenta – konec cesty trvající 23 let. In: Kudrna, J. eds., *Ústavní postavení prezidenta republiky a jeho způsob volby* (Praha: Karolinum), s.9-27.

- Kudrna, J. (2011). *The Question of Conducting Direct Elections of the President in the Czech Republic* (Romerius University: Jurisprudence).
- Kysela J. (2008). Prezident republiky v ústavním systému ČR – perspektiva ústavněprávní. In: Brunclík, M. – Novák, M. eds., *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě* (Praha: Dokořán), s. 235-263.
- Lebeda, T. (2008). Volební pravidla pro prezidentské volby – Komparativní analýza 142 zemí. In: Brunclík, M. – Novák, M. eds., *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě* (Praha: Dokořán), s. 27-63.
- Mercik, J. W. (2009). A priori veto power of the president of Poland. *Badania operacyjne i decyzje*. 4/2009, s. 61-75.
- Mlejnek, J. (2002). Iluze o nadstranické moci. Přímá volba prezidenta nesmí být věcí momentálních nálad. *Revue politika*. 1/2002.
- Mlejnek, J. (2000). Polsko. In: Cabada, L. – Dvořáková, V. eds., *Komparace politických systémů III.* (Praha: VŠE), s. 19-57.
- Müller, W. C. (1999). Austria. In: Elgie, Robert eds., *Semipresidentialism in Europe* (Oxford: Oxford University Press), s. 22.
- Müller, W. C. (1993). Executive-Legislative Relations in Austria: 1945-1992. *Legislative Studies Quartely*. 4/1993, s. 467-494.
- Němčák, V. (2012). Financování prezidentské volební kampaně ve Francii. In: Šimíček, V. eds., *Volby – svátek demokracie, nebo pletich?* (Brno: Muni Press), s. 192-204.

- Pajas P. J. (2013). Czech Republic – The First Direct Presidential Election. *Megatrend Review*. 10/2013, s. 471-480.
- Sartori, G. (2001). *Srovnávací ústavní inženýrství* (Praha: Slon).
- Shugart, M. S. (2005). Semi-Presidential Systems: Dual Executive And Mixed Authority Patterns. *French Politics*. 3/2005, s. 323-350.
- Svoboda J. (2000). Slovenská vládní koalice: její typová charakteristika. *Středoevropské politické studie*. 2/2000.
- Šedová, P. (2012). Rozdíl mezi parlamentní a semiprezidentskou formou vlády z hlediska tradičního institucionalismu a neoinstitucionalismu. *Slovak Journal of Political Science*. 4/2012, s. 336-353.
- Šimíček, V. (2001). Alternativa k navrhovaným způsobům volby prezidenta republiky. *Politologický časopis*. 4/2001, s. 388-392.
- Walecky, M. (2003). Money and Politics in Central and Eastern Europe. In: Austin, R. - Tjernström, M., *Funding of Political Parties and Elections Campaigns* (Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance), s. 71-91.

9.1 Internetové zdroje

- Australian Electoral Commission. *The Politics of Lowering the Voting Age in Australie: Evaluating the Evidence* (http://www.aec.gov.au/about_aec/research/caber/3b.htm, 5. 4. 2014).
- Batory Foundation. *Financing of Political Parties and Election Campaigns. Poland Country Report* (<http://www.politicalfinance.org/wp->

content/uploads/2012/08/Poland-Country-Report-final-July-2012.pdf, 5. 4. 2014).

Bundesministerium für Interes. *Bundespräsidentenwahlgesetz 1971 BGBl. Nr. 57 in der Fassung BGBl. I Nr. 12/2012* (http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/Kunsttext_BPWG_Fassung_2012.pdf, 5. 4. 2014).

Burson-Marsteller Insight. *Czech Presidential Election* (<http://burson-marsteller.eu/wp-content/uploads/2013/02/BURSON-MARSTELLER-CZECH-PRESIDENTIAL-ELECTION-INSIGHT-2013-FINAL2.pdf>, 20. 4. 2014).

ČT24. *Kauza Rath? Největší politický skandál od pádu komunismu* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/177456-kauzarath-nejvetsi-politicky-skandal-od-padu-komunismu/>, 21. 4. 2014)

ČT24. *Poslanci už pracují na tom, jak změnit prezidentské pravomoci* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/264845-poslanci-uz-pracuji-na-tom-jak-zmenit-prezidentske-pravomoci/>, 18. 4. 2014).

ČT24. *Slovensko si zvolilo nového prezidenta, Andreje Kisku* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/267965-slovensko-si-zvolilo-noveho-prezidenta-andreje-kisku/>, 20. 4. 2014).

Die Welt. *Österreichs Präsident Heinz Fischer wiedergewählt* (<http://www.welt.de/politik/article7331899/Oesterreichs-Praesident-Heinz-Fischer-wiedergewaehlt.html>, 10. 4. 2014).

Election Code. *Financing of election campaigns* ([file:///C:/Users/Aneta/Downloads/Poland%20Elections%20Code%20Section%201,2,3,4,9_2011%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Aneta/Downloads/Poland%20Elections%20Code%20Section%201,2,3,4,9_2011%20(1).pdf), 5. 4. 2014).

Grulich, T. – Chytílek, R. – Jelínek, L. – Zeman, M. (2011). *Český prezident by měl být volen přímo. Masarykovy debaty*

(http://www.masarykovydebaty.cz/subdom/new/sites/default/files/analyzy/analyza_prezident.pdf, 20. 4. 2014).

Horvath, P. (2000). *Der Bundespräsident* (<http://horvath.members.1012.at/bpraes.htm>, 15. 4. 2014).

ChartsBin. *Legal Voting Age around the World* (<http://chartsbin.com/view/re6>, 20. 4. 2014).

Info Volby. *46/1999 Z.z.* (http://www.infovolby.sk/data/_media/Zakon%20o%20sposobe%20volby%20prezidenta%20SR.pdf, 20. 4. 2014).

Kancelaria Sejmu. *Ustawa z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej* (http://www.wos.net.pl/materialy/ustawa_o_wyborze_prezydenta_rzeczypospolitej_polskiej.pdf, 5. 4. 2014).

Linz, J. J. (1985). *Democracy: Presidential or Parliamentary Does it Make a Difference?* (http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNABJ524.pdf, 15. 4. 2014).

MV ČR. *Informace k volební kampani při volbě prezidenta České republiky* (<http://www.mvcr.cz/clanek/informace-k-volebni-kampani-pri-volbe-prezidenta-ceske-republiky.aspx>, 20. 5. 2014).

MZV SK. *Ústava Slovenskej republiky* ([http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_F38FE30121A6A4BAC1257648004A9230_SK/\\$File/ustava.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_F38FE30121A6A4BAC1257648004A9230_SK/$File/ustava.pdf), 20. 4. 2014).

Novinky. *Peake: Je to grandiózní skandál ve vedení ODS* (<http://www.novinky.cz/domaci/304968-peake-je-to-grandiozni-skandal-vedeni-ods.html>, 20. 4. 2014).

- OSCE. *Republic of Austria Presidential Election 25 April 2010* (<http://www.osce.org/odihr/elections/69071?download=true>, 10. 4. 2014).
- Pehe. *Srovnávací pohled na přímou volbu prezidenta* (<http://www.pehe.cz/Members/redaktor/srovnavaci-pohled-na-primou-volbu-prezidenta>, 15. 4. 2014).
- Poslanecká sněmovna PČR. *Ústava České republiky* (<http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>, 20. 4. 2014).
- Pražský hrad. *Pravomoci prezidenta* (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/pravomoci-prezidenta.shtml>, 18. 4. 2014).
- Prezident Slovenskej republiky. *Postavenie prezidenta SR* (<http://www.prezident.sk/?postavenie-prezidenta-sr>, 20. 4. 2014).
- Sejm. *The Constitution of the Republic of Poland of 2 nd April, 1997* (<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>, 30. 3. 2014).
- Senát. *Senát schválil zavedení přímé volby prezidenta* (http://www.senat.cz/zpravodajstvi/napsali_item.php?id=31, 18. 4. 2014).
- Senát. *Zákon o volbě prezidenta ČR* (http://www.senat.cz/dokumenty/o_senatu/zakon_o_volbe_prezidenta_republiky.php?ke_dni=1.1.2007&O=9, 20. 4. 2014).
- Standard. *Ulrich Habsburg-Lothringen reizt die Hofburg-Kandidature* (<http://derstandard.at/1304552585772/derStandardat-Interview-Ulrich-Habsburg-Lothringen-reizt-die-Hofburg-Kandidatur>, 5. 4. 2014).

Škaloud M. (2012). *Přímá volba prezidenta – pro a proti. ODS* (<http://www.skaloud.net/clanky/prima-volba-prezidenta-pro-a-proti-7-2-2012/>, 15. 4. 2014).

The Center for Voting and Democracy. *Speeches Advocating Direct Election of President* (<http://www.fairvote.org/reforms/national-popular-vote/the-electoral-college/solutions-and-the-case-for-reform/speeches-advocating-direct-election-for-president/>, 15. 4. 2014).

The Independent. *Austria opens the polls to 16-year-olds* (<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/austria-opens-the-polls-to-16yearolds-943706.html>, 5. 4. 2014).

Volba prezidenta České republiky. *Podmínky přímé volby prezidenta ČR* (http://www.volba-prezidenta.cz/podminky_prime_volby_prezidenta/, 20. 4. 2014).

Volba prezidenta České republiky. *Volební místnosti a způsob hlasování v prezidentských volbách* (http://www.volba-prezidenta.cz/volebni_mistnosti_a_zpusob_hlasovani/, 20. 4. 2014).

10. RESUMÉ

This bachelor thesis deals with electoral system of direct presidential elections in the region of central Europe. Comparative analysis includes Austria, Poland, Slovakia and Czech Republic. The author focuses on comparison of the electoral systems and impact assessment of electoral rules on the process of election.

The first part of this study is focused on the theory of the parliamentary regime where author tries to emphasize powers of president in the parliamentary regime. The follow-up theoretical topic deals with the debate between directly or indirectly elected presidents. Author tries to point out significant arguments which are connected with these forms of presidential election. Author also pays attention the assessment of electoral rules on the process of election at the end of the theoretical part.

The analytic part of this study includes concrete information about above mentioned countries where author tries to emphasize the impact of electoral rules on the process of election. The electoral rules are compared in the table number 5 where author also wants to point out the difference between particular countries.